mulier instituut

Rapport

Toegroeien naar sportdeelname

De betekenis van sportsocialisatie voor de deelname aan sport

Remko van den Dool

Mulier Instituut | 2025

Toegroeien naar sportdeelname

De betekenis van sportsocialisatie voor de deelname aan sport

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt met een subsidie van het ministerie van VWS
Remko van den Dool

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut
Utrecht, 22 oktober 2025
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer
U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.
Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

- We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.
- We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.
- We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.
- We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.
- We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.
- We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Toegroeien naar sportdeelname

1	**Inleiding**	**5**
1.1	Achtergrond	5
1.2	Vraagstellingen	6
1.3	Methode	6
2	**Sportiviteit en (vroegere) omgeving**	**9**
2.1	Achtergrond	9
2.2	Uitleg onderzoek	10
2.3	Uitkomsten onderzoek	10
3	**Hoe werkt (sport)socialisatie?**	**12**
3.1	Socialisatieprocessen in het algemeen	12
3.2	Sportsocialisatie via de ouders	15
3.3	Vormen van sportsocialisatie buiten ouders om	19
4	**Onderzoek sportsocialisatie**	**20**
4.1	Het onderzoek	20
4.2	Sportsocialisatie en ouders	21
4.3	Sportsocialisatie los van ouders	24
4.4	Sportsocialisatie tijdens volwassenheid	29
4.5	Relatie vormen sportsocialisatie en sportdeelname	30
4.6	Sportsocialisatie: opleiding, generatie, motivatie & aanleg	33
5	**Conclusies & aanbevelingen**	**40**
5.1	Conclusies	40
5.2	Discussie	41
5.3	Aanbevelingen	42
Bronnen		**45**
Bijlage 1 – Beschrijving Nationaal Sportonderzoek		**48**
Bijlage 2 – Vragenlijst		**50**

Hoofdstuk 1

Inleiding

We beschrijven in deze inleiding de achtergrond en de vraagstelling van het onderzoek. Vervolgens gaan we in op de methode die we hebben gebruikt.

1.1 Achtergrond

Verschillen in sportdeelname naar opleiding

In onderzoek zien we een fors verschil in wekelijkse sportdeelname naar opleidingsniveau. Volwassenen met een afgeronde hbo- of wo-opleiding sportten in 2024 ruim twee keer vaker wekelijks dan mensen met een afgeronde mavo-, vmbo- of lbo-opleiding (31% vs. 69%, sportenbewegenincijfers.nl).

Socialisatie als mogelijke verklaring

Van den Dool et al. (2023) stellen vast dat sportsocialisatie als verklaring een rol kan spelen. Sportieve ouders geven geleidelijk hun enthousiasme voor sport en recreatief bewegen aan hun kinderen door. Bijvoorbeeld door hen te laten sporten bij een sportclub, samen met hen te sporten of belangstelling voor hun deelname aan sport te tonen.

Socialisatieprocessen bestaan op vele vlakken. De socioloog Bourdieu (1986) heeft het belang hiervan voor de sociale status van een individu beschreven. En de psychologen Bandura en Walters (1963) beschreven hoe het leerproces zelf werkt.

We veronderstellen dat sportsocialisatie een rol speelt om een individu blijvend (levenslang) te motiveren voor deelname aan sportieve activiteiten. De behoefte hieraan is dan als het ware in een persoon ingebakken. Vervalt de ene mogelijkheid, dan gaat men op zoek naar een alternatief. Tijdens de coronaperiode was dat goed zichtbaar. Veel sportmogelijkheden vervielen vanwege de pandemie. Grote groepen gingen in plaats daarvan wandelen. Dit leidde tot drukte in parken en files aan het strand.

Vormen van sportsocialisatie

Behalve sportsocialisatie via de ouders bestaat dit proces ook via leeftijdsgenoten. Met name bij wat oudere kinderen speelt dat een rol. De lessen bewegingsonderwijs op school kunnen ook bijdragen aan de socialisatie van sport. Veel beleidsinzet gaat daarom uit naar de versterking van dit vak.

Naast sportsocialisatie tijdens de jeugd veronderstellen we dat ook voor volwassenen sportsocialisatieprocessen bestaan. Anders zouden ouderen minder vaak sporten. Zij zijn namelijk opgegroeid voor de komst van grootschalige sportvoorzieningen in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Pas later konden veel mensen een sporthal, (voetbal)veld, tennisbaan of zwembad in hun buurt vinden.

Aandachtspunten voor ons onderzoek
Bij de deelname aan sportieve activiteiten zien we aanzienlijke verschillen. Het eerder genoemde opleidingsniveau is het meest onderscheidende kenmerk hiervoor. Daarna volgen leeftijd en het hebben van een lichamelijke beperking. Door het forse verschil naar opleidingsniveau nemen we aan dat sportsocialisatie vooral bij hoger opgeleiden een rol speelt. In dit rapport besteden we daarom aandacht aan het opleidingsniveau als achtergrondkenmerk (inclusief dat van de ouders).

In ons onderzoek hebben we veel aandacht besteed aan hoe het proces van sportsocialisatie bij kinderen kan werken. Dat is lastig te onderzoeken, doordat dit proces vaak lang geleden (onbewust) plaatsvond. Vragen naar enigszins objectieve omstandigheden is wel mogelijk. In dit rapport kijken we daarom welke van deze omstandigheden in de kindertijd en de volwassenheid samenhangen met sportdeelname.

Los van het onderzoek beschrijven we hoe socialisatieprocessen (kunnen) plaatsvinden volgens de literatuur. Om het belang van sportsocialisatie als concept te onderzoeken kijken we daarnaast naar de relatie van de huidige sportdeelname met de sportdeelname als kind en de achtergrond van de ouders.

1.2 Vraagstellingen

De onderzoeksvragen luiden:

Wat is de relatie tussen de huidige sportdeelname en kenmerken van mensen in de omgeving tijdens de kindertijd?

Hoe werkt (sport)socialisatie?

Hoe komt sportsocialisatie tot stand bij kinderen en hoe bij volwassenen?

1.3 Methode

De relatie van de huidige deelname aan sport met de achtergronden van mensen in de omgeving hebben we vastgesteld met de CBS Vrijetijdsomnibus 2024. Zie de uitleg daarover in hoofdstuk 2. De vraag over de werking van sportsocialisatie hebben we onderzocht via de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp (hoofdstuk 3). In deze paragraaf lichten we het onderzoek toe voor de vraag hoe sportsocialisatie tot stand komt bij kinderen en volwassenen.

Vragenlijst via Nationaal Sportonderzoek
We hebben een onderzoek laten uitvoeren in een online panel van Ipsos als onderdeel van het Nationaal Sportonderzoek (NSO). In het NSO van april 2025 hebben we zes algemene vragen en 35 vraagitems opgenomen (zie bijlage 2):

- Met de algemene vragen stelden we de (huidige) mate van sportiviteit van een respondent vast, en het opleidingsniveau van de ouder(s)/partner.
- Bij de vraagitems kregen de respondenten steeds vijf antwoordmogelijkheden via een antwoordschaal voorgelegd. Deze wisselden per vraagblokje. Ze gaven aan in hoeverre ze het ergens mee eens waren, hoe tevreden ze ergens over zijn, met welke frequentie ze iets doen of in hoeverre iets van toepassing is. Door het gebruik van een antwoordschaal konden we gebruik maken van statistische analyses.

Analyse

Het belangrijkste doel van deze analyses is om de grote hoeveelheid informatie te stroomlijnen. In eerste instantie hebben we bestudeerd welke items met elkaar samenhangen (via principale-componentenanalyse). Vervolgens bekeken we of deze samenvattingen te verantwoorden zijn (via betrouwbaarheidsanalyse en de bijbehorende maat Cronbach's alfa).

In hoofdstuk 4 geven we steeds per samenvatting de uitkomsten van de onderliggende items weer (paragrafen 4.2, 4.3 en 4.4). Deze samenvattingen voegen we toe aan een omvattende analyse die een relatie legt met de huidige deelname aan sportieve activiteiten (regressieanalyse, paragraaf 4.5). Hierdoor zien we welke samenvattingen een grote en welke een kleine rol spelen.

Onderwerpen in de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit vragen over:

- de frequentie van drie aspecten van sportieve deelname: wandel- en fietstochten van een uur of langer en overige sportactiviteiten;
- actuele motivatie: deze geeft de kracht van een gewoonte weer en is te zien als 'resultaat' van een socialisatieproces;
- opleidingsniveau van de ouders en hun sportieve activiteiten tijdens de kindertijd van een individu;
- samen met ouders sportieve activiteiten ondernemen;
- stimulans van ouders om te gaan sporten, aandacht van ouders voor sportdeelname tijdens de kindertijd;
- belang van sport voor vrienden tijdens de middelbareschooltijd;
- aanleg voor sport in de kindertijd en de waardering van gymnastieklessen op school;
- sportieve voorbeelden in het volwassen leven.

Respondenten

Het NSO van april 2025 vond plaats onder 3.500 respondenten die lid zijn van het online panel van Ipsos. Dit zijn mensen van 18 tot 80 jaar. Niet iedereen kreeg dezelfde onderwerpen voorgelegd. Een willekeurige selectie van 1.496 respondenten kreeg vragen over het onderwerp sportsocialisatie (naast andere onderwerpen). In de bijlage is meer informatie over de opzet van het NSO te vinden.

Leeswijzer

In dit rapport schetsen we eerst hoe achtergrondkenmerken uit de jeugd samenhangen met de huidige deelname aan sportieve activiteiten (hoofdstuk 2). Daarna kijken we naar eerder onderzoek over (sport)socialisatie: hoe werkt dit door in de latere deelname aan sportieve activiteiten (hoofdstuk 3)? Vervolgens bespreken we de uitkomsten van het onderzoek in het NSO van april 2025 (hoofdstuk 4). In hoofdstuk 5 bespreken we de conclusies en aanbevelingen.

Hoofdstuk 2

Sportiviteit en (vroegere) omgeving

In dit hoofdstuk bespreken we een onderzoek naar de invloed van de omgeving op de sportdeelname (de Vrijetijdsomnibus van het CBS). Dit hoofdstuk is bedoeld als inleiding op de volgende hoofdstukken over sportsocialisatie.

2.1 Achtergrond

Voordat we ons richten op het proces van sportsocialisatie kijken we eerst welke omgevingsfactoren uit met name de kindertijd samenhangen met de huidige sportdeelname. De kindertijd is van belang omdat daar een belangrijk deel van de sportsocialisatie plaatsvindt. We kijken naar het opleidingsniveau en de deelname aan sport door de omgeving, zoals ouders en voor de volwassen periode een eventuele partner.

Belang van opleidingsniveau

In hoofdstuk 1 gaven we al aan dat het verschil in opleidingsniveau het meest onderscheidende kenmerk is voor sportdeelname. Het is daarom relevant om hier aandacht aan te besteden.

Een eerste verschil in deelname naar opleidingsniveau ontstaat doordat sportieve ouders vaker hoog opgeleid zijn. We zien een sterke relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders met de sportdeelname van hun kinderen.

Een verschil in sportdeelname naar opleidingsniveau is al vast te stellen in het middelbaar onderwijs. Leerlingen die vmbo-onderwijs volgen, zijn minder vaak wekelijks sportief actief dan kinderen die havo of vwo volgen (Van den Dool et al., 2023).

Mogelijk neemt het verschil in sportdeelname naar opleidingsniveau daarna verder toe doordat studenten op hbo en universiteit tijdens hun opleiding (voordelig) kunnen (blijven) sporten op een sportcampus of bij studentensportverenigingen.

Invloed van sportieve ouders en opleidingsniveau partner

Het onderzoek van Van den Dool et al. (2023) laat ook zien dat er een redelijk sterke relatie is tussen de deelname aan sportieve activiteiten van een individu en de vroegere sportiviteit van de ouders. Sportieve ouders hebben kinderen die later ook sportief zijn. Er bestaat wel enig verschil afhankelijk van welke ouder het betreft en of het om één of beide ouders gaat.

Daarnaast zien we een vergelijkbare relatie tussen de deelname en het opleidingsniveau van de huidige partner (voor mensen die een relatie hebben). Kortom, de sociale omgeving speelt een belangrijke rol.

2.2 Uitleg onderzoek

Vrijetijdsomnibus CBS

We maken gebruik van de tweejaarlijkse enquête de Vrijetijdsomnibus van het CBS (meting uit 2024). Het genoemde onderzoek van Van den Dool et al. maakt ook gebruik van dit onderzoek, maar dan van de meting uit 2020.

In tegenstelling tot eerdere metingen is in de meting van 2024 ook naar de sportiviteit van een eventuele partner gevraagd. De Vrijetijdsomnibus heeft bijna 3.000 waarnemingen (n=2.846 voor 25-plus) en een goede steekproef op basis van het bevolkingsregister.

Analyse

We geven de uitkomsten grafisch weer via een correspondentie-analyse (Homals, SPSS 25). Hiermee krijgen we inzicht in onderlinge samenhangen en vermijden we meerdere tabellen. In de figuur staan de resultaten vermeld. Daarin leggen we de relatie tussen het (voltooide) opleidingsniveau en de sportdeelname. Dit doen we voor beide kenmerken voor de respondent zelf, de ouders (vader/moeder) en een eventuele partner.

In **figuur 2.1** geven we de positie van alle antwoordmogelijkheden weer. Over het algemeen is de samenhang groot voor antwoorden die bij elkaar liggen en zwak voor verder van elkaar gelegen antwoordmogelijkheden. Zie voor meer informatie over de methode en de interpretatie De Leeuw et al. (2007). Voor een beter begrip leggen we de labels uit de figuur uit in het kader hieronder.

Uitleg labels figuur 2.1

De labels in de figuur zijn afgekort en geven het volgende weer:

- lager (zelf, vader, moeder, partner): lagere opleiding voltooid;
- middelbaar (zelf, vader, moeder, partner): middelbare opleiding voltooid;
- hoger (zelf, vader, moeder, partner): hogere opleiding voltooid;
- sport niet (vader, moeder, partner): deed niet aan sport (vader/moeder: tijdens kindertijd van de respondent);
- sport soms (vader, moeder, partner): deed wel eens aan sport (vader/moeder: tijdens kindertijd van de respondent);
- sport vaak (vader, moeder, partner): deed vaker aan sport (vader/moeder: tijdens de kindertijd van de respondent);
- 0-11x, 12-59, 60-119, 120 of vaker: sportfrequentie van respondent zelf.

2.3 Uitkomsten onderzoek

De belangrijkste resultaten uit de Vrijetijdsomnibus zijn:

- In de figuur loopt van links naar rechts een hoefijzervormige band van meer naar minder sportief.
- Mensen die nul tot elf keer per jaar sporten, hebben vaker een partner die lager is opgeleid en niet aan sport doet, en zijn zelf lager opgeleid.

- Mensen die 12-59 keer per jaar sporten, hebben vaker een partner die middelbaar is opgeleid (net als zijzelf). Hun ouders deden in de kindertijd vaker niet aan sport en waren vaker beiden lager opgeleid.
- Mensen die gemiddeld eens per week of vaker aan sport deelnemen (60-119 keer per jaar), hebben vaker een partner die vaak sport en een vader die middelbaar is opgeleid.
- De fanatiekere sporters (120 keer per jaar of vaker) zijn veelal zelf hoger opgeleid (net als hun partner). Daarnaast deden hun ouders meestal wel eens aan sport in hun kindertijd. Een kleinere groep heeft ouders die hoger zijn opgeleid en vaker sportten (rechtsonder in figuur). Zij liggen in de richting van deze groep, maar zijn met te weinig om de gemiddelde positie van de fanatieke sporters naar hun positie te leiden.

Deze uitkomsten komen overeen met die van het onderzoek Van den Dool et al. (2023). Aan de samenhangen kan een proces van sportsocialisatie ten grondslag liggen. In het volgende hoofdstuk bespreken we hoe dat in zijn werk kan gaan. In hoofdstuk 4 gaan we in op het onderzoek dat we daarnaar hebben uitgevoerd.

Figuur 2.1
Samenhang opleiding en sportdeelname van respondent, ouders en partner, bevolking 25 jaar en ouder
(marginal frequencies Homals-analyse, n=2.846)

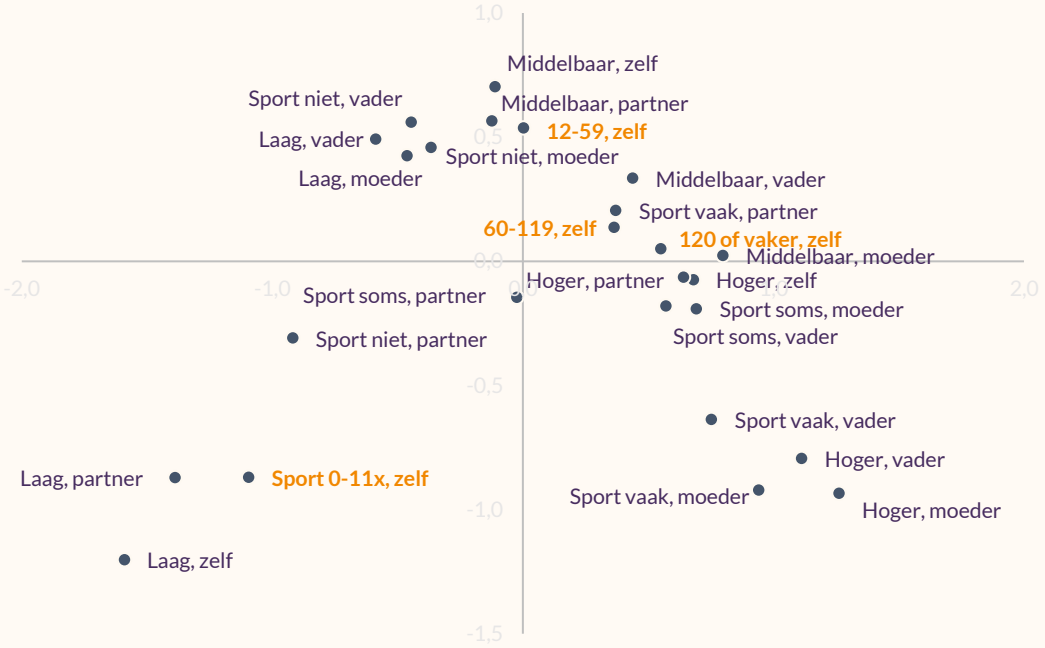

Bron: CBS Vrijetijdsomnibus 2024. Bewerking: Mulier Instituut.

Hoofdstuk 3

Hoe werkt (sport)socialisatie?

Socialisatieprocessen leiden tot gewoonten en gebruiken, vooral in de kindertijd. De 'concurrentie' met andere gewoonten is dan nog beperkt. In dit hoofdstuk beschrijven we het belang van voorbeelden voor het leren van dit soort gewoonten. We gaan eerst in op de rol van voorbeeldgedrag en socialisatieprocessen in het algemeen. Daarna bespreken we de literatuur over de socialisatie van sportieve gewoonten.

3.1 Socialisatieprocessen in het algemeen

In deze paragraaf schetsen we hoe socialisatieprocessen in het algemeen werken. We leggen het onderliggende principe uit, gaan in op de werking en beschrijven hoe eenmaal via socialisatie gevormde gewoonten lastig zijn te veranderen.

Vormen van kapitaal

Bourdieu (1986) onderzocht hoe klassenverschillen in de maatschappij ontstaan via de opvoeding. Hij stelde vast dat alleen inkomen en vermogen van een familie (financieel kapitaal) verschillen onvoldoende verklaren. Naast het begrip financieel kapitaal ontwikkelde hij daarom de begrippen sociaal, symbolisch en cultureel kapitaal:

- Het sociale kapitaal heeft betrekking op mogelijkheden om via sociale betrekkingen doelen te bereiken. Heeft iemand een machinist in de familie, dan helpt dat om deze functie ook te verkrijgen.
- Het symbolisch kapitaal staat voor de sociale erkenning, ofwel de maatschappelijke waardering, van een persoon (zoals een oorlogsheld).
- Het culturele kapitaal beschrijft de overdracht van ouderlijke attituden, waarden, normen, kennis en gewoonten op hun kinderen.

Niet iedereen beschikt in gelijke mate over de vier kapitaalvormen. Niemand zal alle vormen geheel ontberen, net zoals niemand alles perfect meekrijgt. Zo ontstaan groepen in een maatschappij. Hoewel een term als (sociale) klasse in onbruik raakte, bestaan nog steeds forse groepsverschillen naar welvaart en gewoonten.

Onderwijs heeft als nevendoel om de positie van achtergestelde groepen te verbeteren. Een opleiding kan met name het effect van financieel kapitaal verzachten, maar ook op sociaal en cultureel terrein kan een kind leren (kapitaal vergaren). Bijvoorbeeld via andere kinderen of via kennismakingslessen die passen bij activiteiten van andere klassen/groepen. Maar de finesses van cultureel kapitaal zijn lastig via onderwijs over te dragen.

Ter illustratie van de werking van de theorie van Bourdieu (1986) met zijn vier kapitaalvormen kijken we naar bekende kinderen van beroemde Nederlanders. Opvallend veel kinderen hebben namelijk vergelijkbare beroepen als hun bekende ouders. Denk aan zanger André Hazes Junior, schilder Jasper Krabbé,

scenarioschrijfster Kim van Kooten, schrijfster Marente de Moor en wielrenner Mathieu van der Poel.

Formule 1-racer Max Verstappen is een ander voorbeeld. Als zoon van racer Jos Verstappen verkreeg hij door de bekendheid van zijn vader symbolisch kapitaal. Als kind racete hij in een kart. Via zijn vader leerde hij de racewereld kennen (sociaal kapitaal) en had daarmee toegang tot een wereld die voor buitenstaanders nauwelijks toegankelijk is, al was het maar vanwege de hoge instapkosten (financieel kapitaal). Zijn winnaarsmentaliteit kunnen we als cultureel kapitaal beschouwen.

Cultureel kapitaal

Het culturele kapitaal heeft betrekking op gewoonten en attituden die ouders op hun kinderen (willen) overbrengen over bijvoorbeeld voeding, morele opvattingen en de omgang met de buitenwereld. De attituden en gewoonten weerspiegelen de opvattingen van ouders over hoe het tegenwoordig hoort. Deze passen bij de sociale groep waar men (impliciet) bij wil horen en verschillen duidelijk naar groep. Het zijn vaak ongeschreven regels/gewoonten van een (denkbeeldige) groep die zij nastreven en op hun kinderen willen overbrengen.

De media spelen een rol bij de vorming van groepsidentiteit. Bewuste ouders vonden deze in de jaren zeventig onder andere via het populaire blad Ouders van nu onder leiding van de psychologe Rita Kohnstamm. Tegenwoordig vindt de zoektocht naar groepsidentiteit vooral plaats via talloze blogs van (mom-)influencers: voor elk wat wils.

De overdracht van cultureel kapitaal van ouders op hun kinderen gaat over veel facetten van de opvoeding. Voor elk facet bestaan keuzes. Voorbeelden van deze vaak onbewuste keuzes zijn:

- voedingsgewoonten: elke dag groenten, maaltijden laten bezorgen, tussendoortjes eten, goed gedrag belonen met lekker eten;
- transportgewoonten: gebruik van openbaar vervoer, fiets/wandelen, auto;
- omgang met alcohol: leren drinken via sneeuwwitje of kinderchampagne, vaak aanwezig zijn op plekken waar volwassenen alcohol drinken, strakke regels om niet voor een bepaalde leeftijd te drinken;
- risico's nemen: stoere dingen doen, kind voor laten dragen op een feest met volwassenen, zo veel mogelijk beschermen;
- wijze van communiceren: u tegen ouders zeggen, overleggen met kinderen over keuzes, weinig met kinderen spreken;
- sportdeelname: lidmaatschap van een sportclub, veel buiten spelen, blijven sporten gedurende de pubertijd;
- keuze van een sporttak: voetbal, hockey, vechtsport, gymnastiek; elke sport trekt een eigen publiek.

Deze 'culturele' facetten hebben vooral betrekking op (on)gezonde leefstijlen. De combinatie van keuzes leidt tot verschillende routes, zoals:

- Beschermende ouders brengen wellicht hun kinderen eerder met de auto ergens naartoe, zoals een sportcomplex, waardoor de kinderen leren dat het gebruik van een auto normaal is.
- Ouders die hun kinderen eigen verantwoordelijkheid bijbrengen, fietsen mogelijk veel samen met de kinderen en eten gezond. De kinderen leren samen sporten op een sportvereniging.

Vrijetijdsactiviteiten

Naast 'kapitaaloverdracht' via ouders en onderwijs kunnen georganiseerde activiteiten in de vrije tijd een rol spelen. De vrije tijd is voor kinderen nog grotendeels speeltijd ter voorbereiding op de volwassenheid. De overdracht in de vrije tijd betreft waarschijnlijk vooral cultureel, maar ook wel sociaal kapitaal. Indirect heeft ook een buurt, regio, land of online mediaomgeving een bijdrage in de overdracht van cultureel kapitaal.

Sportsocialisatie heeft vooral betrekking op de overdracht van cultureel kapitaal. Voor sport gelden bijvoorbeeld sportwaarden zoals omgaan met verlies en leren samenwerken met teamgenoten (Bailey et al., 2016). Ouders sturen de voorkeuren van hun kinderen voor vrijetijdsactiviteiten bijvoorbeeld door de sportkeuze van hun kind te beïnvloeden en daarvoor de best passende club te kiezen. Vanwege dat laatste heeft ook de buurt invloed op sportsocialisatie.

Voor sportdeelname veronderstellen we een socialisatieproces, maar ook voor andere vrijetijdsactiviteiten zijn vergelijkbare processen aannemelijk. Denk bijvoorbeeld aan de volgende activiteiten en de mogelijke, soms onbewuste keuzes:

- muzikale interesse: piano, bluesbandje, levenslied, etc.;
- buitenspelen: rondlopen in de natuur, in speelhal, hangen met een mobieltje, sportieve activiteiten, dieren verzorgen;
- gamen: leerzame games, actiegames, niet gamen;
- verzorgen van het uiterlijk: opmaken, dark look, naturel.

Hoe werkt socialisatie?

Kenmerkend voor socialisatieprocessen is dat er geen examens en leerdoelen voor zijn. Het leren vindt geleidelijk plaats, vaak gedurende enkele jaren. Met name de ouders zijn de docenten. Aan hun kleine kinderen besteden zij veel tijd. Later komt de invloed van leeftijdsgenoten en andere volwassenen zoals trainers sterker in beeld.

Kinderen nemen in het algemeen vooral gedrag en gewoonten van anderen over. Bandura et al. (1963) introduceerden in de jaren zestig de theorie van sociaal leren om deze leerprocessen te beschrijven. De theorie beschrijft hoe mensen (voorbeeld)gedrag van anderen in de omgeving overnemen (*modelling*).

De socialisatieprocessen van ouders zijn waarschijnlijk het meest effectief bij wat jongere kinderen. Oudere kinderen gaan vaker hun eigen weg. Vroeger was dat vooral op straat (hangjongeren), maar tegenwoordig kiezen kinderen hun eigen

virtuele omgeving op internet (o.a. via online games, opmaakblogs). Ze onderhouden in deze omgeving vooral contact met leeftijdsgenoten via chats.

Ouders kunnen nog wel invloed uitoefenen op deze fase van het socialisatieproces. Bijvoorbeeld door de keuze voor passende clubjes met georganiseerd aanbod (muziekschool, sportclub, bso, bijlesorganisatie of geen enkel clubje). Daarnaast hebben ze invloed op de schoolkeuze (zoals categoraal gymnasium of school in de buurt) en kiezen ze de woonlocatie die bij hen past (wijk, stad, dorp of regio).

Deze drie zaken bepalen voor een groot deel in welke sociale omgeving kun kinderen opgroeien en welke andere kinderen zij vooral ontmoeten. Als andere kinderen vergelijkbare processen van socialisatie ondergaan, zal dit een socialisatieproces versterken.

Aanpassen van gewoonten op latere leeftijd
Socialisatieprocessen kunnen ook tijdens de volwassenheid plaatsvinden. Opvattingen en gewoonten kunnen namelijk in de loop der tijd veranderen. Anders zouden er bijvoorbeeld geen ouderen (nu vooral 80-plussers) aan sportieve activiteiten deelnemen, aangezien zij doorgaans niet zijn opgegroeid met sportieve voorbeelden in hun kindertijd.

Maar gedrag en gewoonten veranderen op latere leeftijd is minder eenvoudig, zeker bij ouderen (Howieson, 2015). Daarnaast zullen nieuwe gewoonten al langer bestaande gewoonten moeten vervangen. Bij kinderen speelt dit nauwelijks, omdat hun gewoonten nog in ontwikkeling zijn.

Omdat (nieuwe) sportieve activiteiten veel tijd en moeite kosten, maakt dit de inpassing in bestaande gewoonten ingewikkelder. Voor nieuwe, aantrekkelijke gewoonten verloopt de aanpassing doorgaans moeiteloos (zoals het gebruik van smartphones). Helaas voor professionals die streven naar een sportievere Nederlandse bevolking, is sport een minder aantrekkelijke activiteit (met name voor ouderen).

3.2 Sportsocialisatie via de ouders

In 2023 hebben we onderzoek gedaan om te achterhalen waarom de verschillen in sportdeelname naar opleidingsniveau zo opvallend zijn (Van den Dool et al., 2023). Daarbij hoorde ook een literatuuranalyse van het begrip sportsocialisatie. Die is hier ook van belang, dus in deze paragraaf nemen we deze tekst grotendeels over, met kleine aanpassingen. De tekst gaat over de sportsocialisatie door ouders van (jonge) kinderen.

Sportsocialisatie door ouders
Voordat we de literatuur bespreken, schetsen we eerst hoe sportsocialisatie eruit zou kunnen zien als we naar de rol van de ouders in de kindertijd kijken:

- positieve zienswijze op sport uitstralen: nadruk op belang sportwaarden en belang van gezondheid;

- kinderen begeleiden bij hun sportdeelname (halen, brengen, vrijwilligerswerk);
- sportwedstrijden van de kinderen bijwonen;
- lidmaatschap van een sportclub stimuleren bij kinderen;
- samen met kinderen sporten (o.a. sportvakanties);
- laten zien dat de ouders zelf sporten;
- voorzien in sportmateriaal om in/om het huis te sporten;
- plek om in/om het huis om te sporten.

Kinderen die dit alles niet meekrijgen, ondergaan geen of minder sterke sportsocialisatie.

Sportief kapitaal opbouwen

Tijdens de kindertijd ontstaan gewoonten en overtuigingen, onder andere op het gebied van sport (Stuij, 2015). De invloed van sportende ouders op hun kinderen is daarom groot en dan met name van de vader (Breedveld, 2006). Birchwood et al. (2008) stellen zelfs dat '*alle verschillen in sportparticipatie tussen verschillende sociaaldemografische groepen gegenereerd worden tijdens de jeugd, via familieculturen en dat ervaringen na deze fase een relatief kleine rol spelen in het genereren van deze verschillen*'.

Edwardson en Gorely (2010) stelden verder vast dat deelname aan sportieve activiteiten van ouders samen met hun kinderen de kans vergroot dat zij een actieve levensstijl omarmen. Als beide ouders betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind, neemt deze verder toe (Clark, 2008; Marques et al., 2014).

Nielsen et al. (2012) gebruiken voor de beschreven processen de term 'sportief kapitaal'. Deze term is geïnspireerd door het werk van Bourdieu. Het gezin en de daarin doorgegeven normen en waarden spelen een grote rol in de overdracht van sportief kapitaal op een kind (Muñoz-Galiano et al., 2020). Volgens Macphail en Kirk (2006) hebben ouders in verschillende fasen van de sportsocialisatie een rol. Ook vrienden en familieleden kunnen de opvattingen en het sportgedrag versterken of verzwakken.

Ondersteuning van ouders

Turman (2007) beschrijft hoe een ouder een kind kan motiveren. Denk hierbij aan wedstrijden of trainingen bijwonen, sportattributen aanschaffen of samen met hen gaan sporten en bewegen. Naast een rol als motivator noemt Turman de rol van de ouder als leraar of mentor van een kind. In deze rol neemt deze het ontwikkelen van sportieve vaardigheden op zich (zoals coachen van het voetbalteam van hun kind). Downward et al. (2014) borduren verder op de ouder als rolmodel voor het kind en stellen dat deze, zeker bij jongens, grote impact heeft op de sportsocialisatie.

Mutz en Albrecht (2017) onderscheiden vier vormen van ouderlijke ondersteuning bij de sportparticipatie van een kind:

- ouder als rolmodel: zij leren hun kind hoe zij zelf sporten (als ze dat doen); dit kan per sociale klasse verschillen;

- sociale ondersteuning bij sport: bijvoorbeeld samen sporten, stimuleren om sportieve activiteiten te doen en begeleiden naar competities;
- materiële ondersteuning voor thuis of samen sporten (financieel, materiaal, faciliteiten), bijvoorbeeld door ballen, skateboards, een fiets, skispullen en fitnessapparatuur te kopen: hierdoor zijn kinderen vaker sportief actief;
- de houding van ouders tegenover sport: bijvoorbeeld aan sport gelieerde waarden promoten, zoals persoonlijke ontwikkeling, leren van sociale vaardigheden en vorming van karakter.

In het onderzoek dat we in het volgende hoofdstuk bespreken, hebben we deze vier vormen meegenomen.

Ouders kunnen ook op een andere manier invloed hebben, namelijk via de (onbewuste) keuze van een sportieve activiteit. Van den Dool et al. (2023) onderzochten welke keuze Nederlandse ouders maken bij een sporttak voor jonge kinderen. De meerderheid kiest een teamsport. Veel ouders zien de keuze voor een teamsport zoals hockey namelijk als een investering in de toekomst van hun kind. Het leert daar bijvoorbeeld doorzetten en samenwerken.

Motieven van ouders voor sportsocialisatie kinderen
Wheeler (2012) onderscheidt drie motieven die ouders – bewust of onbewust – hebben om sportief gedrag bij hun kinderen te stimuleren:

- Een eerste motief is het geloof van ouders in positieve effecten van sportdeelname. Denk hierbij aan een betere gezondheid en sociale voordelen die hun kinderen zullen ervaren door aan sport te doen. Zo is participeren in (team)sporten een goede manier voor kinderen om vriendschappen te sluiten. Andere onderzoeken hebben aangetoond dat participeren in sport en geluk vaak samengaan (Downward & Rasciute, 2011). Dit stimuleert ouders om zich actief te bemoeien met de sportdeelname van hun kinderen. Het overbrengen van belangrijke sportwaarden kan een nevenopbrengst voor de ouders zijn. Te denken valt aan waarden als het verbeteren van de gezondheid, omgaan met verlies, een strijd aan durven gaan, initiatief durven nemen, doorzetten en doelen stellen.

- Een tweede motief heeft te maken met de sportgeschiedenis van een ouder. Als de ouders zelf eerder positieve ervaringen hebben opgedaan, zullen zij sneller geneigd zijn hun kind aan te sporen om te sporten, zodat het ook kennismaakt met de voordelen die zij zelf hebben ervaren.

- Het derde motief heeft te maken met culturele verwachtingen. Wheeler geeft aan dat bepaalde groepen de stimulering van sportparticipatie van hun kind als 'goed ouderschap' zien. De cultuur binnen de groep leidt tot de verwachting dat kinderen bijvoorbeeld leren zwemmen of aan buitenschoolse activiteiten meedoen. De (impliciete) norm leidt er zelfs toe dat ouders met beperkte sportervaring hun kinderen aansporen om te sporten.

Verschillen naar herkomst en opleiding

Niet elk kind ondergaat in gelijke mate sportsocialisatie. Birchwood et al. (2008) laten namelijk zien dat er aanzienlijke groepsverschillen in dit socialisatieproces zijn, bijvoorbeeld naar de herkomst en naar het opleidingsniveau van de ouders. Dit laatste komt overeen met de uitkomsten van de eerste paragraaf in dit hoofdstuk.

Kinderen uit etnische minderheden hebben een achterstand, doordat hun ouders vanuit hun opvoeding het belang van sport en bewegen zelf minder hebben meegekregen en minder doorgeven (Vogels, 2014). Bij hoogopgeleide ouders is hun eigen sportparticipatie groter dan die van laagopgeleide ouders (Struder et al., 2011). Ook dit zagen we aan het begin van dit hoofdstuk terug.

Verschillen naar welstand

Behalve naar herkomst en opleiding zien we voor sportsocialisatie ook verschillen naar de welstand van de ouders. Hoe komen de verschillen in sportsocialisatie naar welstand tot stand?

In lagere economische-statusgroepen is de sportstimulans verdeeld over het gezin, andere familieleden, vriendjes en sportleraren/trainers. In hogere statusgroepen heeft het gezin vaker de regie strak in de hand, onder andere door kinderen te laten sporten op een erkende plaats (zoals een sportclub, Struder et al., 2011).

Mutz en Albrecht (2017) geven verder aan dat kinderen van ouders met een hoge sociaaleconomische status vaker ouderlijke ondersteuning krijgen bij het sporten. Rijkere ouders plannen voor hun kinderen zowel sport- als andere activiteiten. Daarnaast zijn zij doorgaans zelf aanwezig bij wedstrijden (Overdevest, 2014). Stempel (2018) geeft aan dat sport in westerse maatschappijen deel uitmaakt van de culturele identiteit van hogere statusgroepen.

Samenhang opleiding en financiën

Hoogopgeleide ouders ondersteunen hun kinderen bij sportbeoefening ook door hun ruimere financiële middelen (Loprinzi & Trost, 2010). Zo laat een onderzoek naar sportvakanties zien dat hoger opgeleiden vaker een vakantie ondernemen waar sport of fysieke activiteit centraal staat, zoals wintersport, bergwandelen of fietskamperen (Nationaal Sportonderzoek 2011, 23% hoger opgeleiden in afgelopen twaalf maanden vs. 15% lager opgeleiden). Kinderen leren zo fysieke activiteiten te waarderen.

Mensen met een hoge sociaaleconomische status hebben daarnaast vaker een tuin, soms voorzien van bijvoorbeeld een trampoline of zwembad. Het voordeel voor kinderen is dat zij in relatieve anonimiteit sporten kunnen oefenen (bal hooghouden, darten, enz.).

Verschillen naar geslacht

Het is goed om daarnaast aandacht te besteden aan de verschillen in sportkeuze van meisjes en jongens. Cijfers van NOC*NSF over de lidmaatschappen bij aangesloten sportbonden over 2024 laten bijvoorbeeld zien dat meisjes veel vaker voor

gymnastiek kiezen (83% meisje) en jongens vaker voor voetbal (84% jongen). Op de achtergrond van deze keuzes speelt een verschil van inzet van cultureel kapitaal naar gender.

3.3 Vormen van sportsocialisatie buiten ouders om

Sportsocialisatie kindertijd buiten ouders om

Hoewel het accent van de beschreven literatuur vooral op de rol van de ouders bij sportsocialisatie lag, zien we dat de leeftijdsgenoten van de kinderen ook een rol spelen. Met name in de middelbare schoolperiode, wanneer er meer aandacht is voor serieuze sporten en minder voor spel.

Tijdens deze periode neemt het belang van het bewegingsonderwijs voor sportsocialisatie toe. Een doel hiervan is namelijk om (levenslang) enthousiasme voor de beoefening van lichamelijke activiteiten bij te brengen.

Het lidmaatschap van een sportvereniging in de kindertijd zien we ook als een vorm van sportsocialisatie (niet onderzocht in ons onderzoek). Maar niet elk kind is langere tijd aan een sportvereniging verbonden.

Daarnaast veronderstellen we dat een eventuele vervolgopleiding invloed heeft op de sportsocialisatie. Dit gaat over de overgangsperiode van jeugd naar volwassenheid.

Sportsocialisatie bij volwassenen

Omdat veel ouderen zonder sportsocialisatie in hun jeugd toch sportieve activiteiten beoefenen, veronderstellen we een vergelijkbaar proces tijdens de volwassenheid.

Vormen van sportsocialisatie

Samenvattend onderscheiden we de volgende vormen van sportsocialisatie:

- van ouders, met een accent op kinderen tot 12 jaar;
- van leeftijdsgenoten, met een accent op de middelbareschoolperiode;
- van het bewegingsonderwijs;
- van sportaanbieders (niet onderzocht in dit onderzoek);
- de overgangsperiode van kind naar volwassenheid/studietijd;
- de volwassen periode.

Hoofdstuk 4

Onderzoek sportsocialisatie

Dit hoofdstuk gaat over de resultaten van ons uitgebreide onderzoek naar diverse vormen van sportsocialisatie via het NSO.

We richten ons in dit hoofdstuk minder op achtergrondkenmerken en meer op de mogelijke stimulansen passend bij sportsocialisatie. We lichten het onderzoek eerst toe en bakenen het begrip sportieve activiteiten af. We beschrijven verder welke vormen van sportsocialisatie we in het onderzoek hebben opgenomen.

Het doel van het onderzoek is om na te gaan of deze vormen een relatie hebben met de huidige deelname aan sportieve activiteiten. In paragraaf 4.5 bespreken we dit verband met al deze vormen samen in een alomvattende analyse.

In de paragrafen daarvoor bespreken we de vormen van sportsocialisatie via tabellen. We zetten de vormen in deze paragrafen steeds af tegen de huidige sportieve activiteit van de respondenten. Aan het eind van dit hoofdstuk zetten we ze af tegen het opleidingsniveau, de leeftijd, de motivatie en de aanleg voor sport in de kindertijd.

4.1 Het onderzoek

Onderzoek en vraagpunten

Om inzicht te krijgen in sportsocialisatie hebben we in het NSO (april 2025) aan 1.496 respondenten vragen gesteld over verschillende vormen van sportsocialisatie. De 35 vragen vatten we samen in enkele socialisatievormen. Hierbij keken we in welke mate de vragen bij elkaar pasten.

De vormen van sportsocialisatie die we bespreken zijn:

- deelname aan sportieve activiteiten in de kindertijd;
- stimulans ouders om sportieve activiteiten te beoefenen in de kindertijd;
- samen met ouders sportieve activiteiten ondernemen;
- sportieve activiteiten van de ouders zelf tijdens de kindertijd;
- attitude andere kinderen over sport;
- waardering gymnastiek op school en sporttalent;
- sportsocialisatie tijdens de volwassenheid.

Uitleg tabellen naar mate sportieve activiteit

We zetten in de tabellen in de volgende paragrafen de vormen van sportsocialisatie steeds af tegen de huidige sportieve activiteit. Deze activiteit betreft een samenvatting van vragen over het aantal wandeltochten van een uur of langer (per jaar), het aantal fietstochten van een uur of langer (per jaar) en de jaarlijkse deelnamefrequentie aan (andere) sporten. Met de term sportieve activiteit geven we dus aan dat om het om meer gaat dan alleen sport.

In de tabellen van de paragraaf 4.2 tot en met 4.4 delen we de sportieve activiteit in drie delen op. De eerste groep betreft mensen die minder dan een derde van het maximale aantal 'beweegpunten' haalden en de minste sportieve activiteit hebben. Daarna volgt een tussengroep. De derde groep haalde meer dan twee derde van de punten (meeste activiteit dus).

4.2 Sportsocialisatie en ouders

Deelname aan sportieve activiteiten in kindertijd

Ter inleiding kijken we eerst naar de deelname aan sportieve activiteiten tijdens de kindertijd (0-17 jaar). De meerderheid geeft aan dat zij sportieve activiteiten in hun jeugd hadden (tabel 4.1). Tijdens de periode op de basisschool wat meer dan tijdens de middelbareschooltijd. Bijna de helft was beide perioden sportief actief (45%) en 69 procent tijdens een of beide perioden. Bijna een derde was dus geen van beide perioden sportief actief (31%).

Mensen die momenteel minder sportief actief zijn, namen destijds minder deel aan sport en de actievere groep destijds meer. Het verschil is in de pubertijd groter dan op de basisschool (28 vs. 17 procentpunten). Verder valt op dat de meest sportieve groep vaker in een of beide perioden aan sport deed dan de minst actieve groep (78% vs. 58%).

Tabel 4.1
Deelname aan sportieve activiteiten in de kindertijd, naar frequentie sportieve activiteiten, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (heel) vaak)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
Sportieve activiteiten basis-/ lagere school	59	49	63	68
Sportieve activiteiten pubertijd (12-17 jaar)	54	40	58	68
Beide perioden	45	31	48	58
Geen van beide perioden	31	42	27	22

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Stimulans door ouders

In tabel 4.2 geven we aan in welke mate de ouders van de respondenten aandacht aan (de eventuele) sportieve activiteiten in hun kindertijd besteden en of zij hen op de lagere en middelbare school stimuleerden om sportieve activiteiten te doen.

Een ruime minderheid is in de kindertijd gestimuleerd. 57 procent maakte ten minste een van deze drie zaken (heel) vaak mee. Dat geldt met name voor de

sportiefste groep mensen (66%) en minder voor de minst actieve groep (44%). Voor de drie besproken items is het verschil tussen de meest en minst sportieve groep steeds ongeveer 20 procentpunten (sportiefste groep meer).

Tabel 4.2
Stimulans door ouders om sportieve activiteiten te beoefenen in de kindertijd, naar frequentie sportieve activiteiten, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (heel) vaak)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
Aandacht ouders voor sportieve activiteiten op basis-/lagere school	46	32	53	55
Stimulans ouder(s) voor sport op basis-/lagere school	48	36	51	57
Stimulans ouder(s) voor sport tijdens pubertijd	40	28	44	49
Stimulans ouders beide perioden	35	24	38	44
Geen frequente stimulans/aandacht	43	56	37	34

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Samen met ouders sportieve activiteiten doen
Door samen met kinderen sportieve activiteiten te ondernemen geven de ouders aandacht aan de deelname van hun kinderen. Dit kan door samen te wandelen, fietsen of sporten of activiteiten te ondernemen zoals samen vissen, de hond uitlaten of tuinieren.

Van deze vier activiteiten deed de helft er ten minste één samen met hun ouders (53%; tabel 4.3). Dat geldt minder voor de minst sportief actieve groep (42%) dan voor de actiefste groep (63%). De actiefste groep deed alle vier de activiteiten vaker samen met hun ouders in hun kindertijd dan de minst actieve groep.

Kinderen wandelden het meest met hun ouders (32% (heel) vaak), gevolgd door fietsen (28%). Voor sporten zelf is dit percentage lager (16%). Dit zal samenhangen met het feit dat sport bij kinderen vaker op een sportvereniging plaatsvindt. Wellicht is dit anders tijdens de peutertijd, waarin ouders met hun kinderen vaak oefenen met een bal.

We vroegen ook naar wat minder sportieve activiteiten waarbij kinderen wat leren, zoals vissen, dierverzorging en tuinieren. Een derde (35%) deed deze samen met

hun ouders in hun kindertijd (meest sportief actieve groep meer dan minst sportieve groep).

Tabel 4.3
Samen met ouders sportieve activiteiten ondernemen in de kindertijd, naar frequentie sportieve activiteiten, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (heel) vaak)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
Wandelen (tot 18 jaar)	32	23	35	40
Fietsen (tot 18 jaar)	28	22	29	37
Sporten (tot 18 jaar)	16	9	18	22
Activiteiten zoals vissen, dierverzorging, hond uitlaten, tuinieren (6-11 jaar)	35	28	37	43
Geen van deze	47	58	43	37

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Sportieve activiteiten van ouders
Door zelf sportieve activiteiten te beoefenen zijn ouders nog sterker een voorbeeld voor hun kinderen. Eerder hebben we leren via voorbeeldgedrag besproken (modelling, Bandura et al., 1963). Mogelijk werkt dit voorbeeldgedrag sterker bij jonge kinderen. Oudere kinderen zullen zich eerder identificeren en vergelijken met leeftijdsgenoten als zij op een sportclub zitten of als ze samen op straat een sport beoefenen.

De sportdeelname van de ouders tijdens de jeugd van de respondenten blijkt beperkt (tabel 4.4). De meeste respondenten (62%) geven aan dat geen van beide ouders (heel) vaak actief was tijdens hun jeugd. De vader was vaker sportief (30%) dan de moeder (24%). Bij een op de zeven volwassenen (15%) deden beide ouders (heel) vaak aan sport. Ouders van de sportiefste groep namen vaker deel aan sport (47% een of twee) dan ouders van de minst sportieve groep (27% een of twee).

Tabel 4.4
Sportieve activiteiten van ouders tijdens de kindertijd, naar frequentie sportieve activiteiten, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (heel) vaak)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
Vader	30	20	33	38
Moeder	24	15	28	30
Beide ouders	15	8	18	21
Geen van beide	62	73	58	53

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut

Bekendheid met sporters buiten het gezin
We hebben ook gevraagd hoeveel sportende mensen de respondenten buiten het gezin kenden in hun kindertijd. 45 procent geeft aan dat zij (heel) veel sportende mensen buiten het gezin kenden (niet in tabel). Voor de (tegenwoordig) meest sportieve groep is dat 54 procent en voor de minst sportieve groep 30 procent.

4.3 Sportsocialisatie los van ouders

Andere invloeden op sportsocialisatie
Bij kinderen krijgt de omgeving met name tijdens de middelbareschooltijd meer invloed. Jongeren maken keuzes die hun toekomstige activiteiten beïnvloeden. Naast sport zijn dat zaken als gamen, boeken lezen, uitgaan, zich oriënteren op een partner en stappen zetten op weg naar een toekomstig beroep.

Deze activiteiten concurreren met elkaar. Veel jongeren zijn onzeker over deze keuzes. Past het bij wie ik ben, val ik niet uit de toon, wat lijkt me nu leuk, blijf ik dit leuk vinden, wat kan ik goed? Informatie die jongeren zelf verzamelen of krijgen aangereikt via (sociale) media, hun ouders en hun leeftijdsgenoten, beïnvloedt deze keuzes.

We kijken in deze paragraaf naar deze 'andere' invloeden op sportsocialisatie. Eerst bespreken we de interesse van kinderen en hun ouders in sport. Dit hebben we in het onderzoek vertaald in kijken naar sport op televisie. Vervolgens bespreken we de invloed van leeftijdsgenoten. Daarna gaan we in op de waardering van het bewegingsonderwijs. Dit geeft een indicatie van de rol van het onderwijs in de sportsocialisatie. In het onderzoek hebben we geen vraag opgenomen over de specifieke invloed van sportclubs in de sportsocialisatie.

Naar sport op televisie kijken
Over kijken naar sport op televisie in de kindertijd hebben we twee vragen gesteld. Kijken naar sport veronderstelt interesse in sport. De vragen gaan over zelf kijken

en het kijken van de ouders naar sport op televisie in de pubertijd van de respondenten.

Ouders keken destijds wat vaker naar sport dan de pubers (de huidige, volwassen respondenten; tabel 4.5). Van de ouders keek 41 procent (heel) vaak naar sport op televisie. Van de respondenten tijdens hun pubertijd was dat 35 procent. Bij de helft keken ouders en puber beide niet regelmatig naar sport op televisie (49%).

Kijken naar sport in de kindertijd lijkt een relatie te hebben met de huidige mate van sportieve activiteit. Bij de sportiefste groep keken zowel de ouders als zijzelf vaker naar sport op televisie dan bij de minst sportieve groep.

Tabel 4.5
Kijken naar sport op televisie, naar mate van huidige sportiviteit, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (heel) vaak)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
In pubertijd (12-17 jaar)	35	24	39	44
Ouders tijdens pubertijd	41	33	43	50
Niet naar sport kijken (zelf/ouders)	49	60	46	40

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Sportsocialisatie via school: attitude leeftijdsgenoten
Jonge kinderen hebben veel contact met hun ouders tijdens hun eerste levensjaren en de basisschoolperiode. Vaak zijn de scholen in de buurt en duren de lessen niet de hele dag. Verder is de woensdagmiddag vrij en zijn de vakanties langer. Ouders hebben daarnaast vaak invloed op waar en met wie hun kind na schooltijd speelt (of op de keuze van de buitenschoolse opvang).

Na de basisschool verandert er het een en ander. Middelbare scholen kosten de leerlingen vaak meer reistijd, er zijn meer lesuren en ze krijgen vaak huiswerk. In deze periode maken kinderen steeds vaker eigen keuzes, waardoor meer afstand tot de ouders ontstaat. De invloed van andere leerlingen groeit daardoor. Dit kan per kind verschillen.

De attitude van anderen over sportieve activiteiten kan het enthousiasme voor sport vergroten of juist verkleinen. Deze invloed van medeleerlingen hebben we via twee stellingen gemeten (tabel 4.6). Een derde van de volwassenen geeft aan dat sporten in hun pubertijd belangrijk was voor hun vrienden. Bij de meest sportieve mensen was dat 44 procent en bij de minst actieve mensen 23 procent. Dat sport in

hun pubertijd voor uitslovers was, vinden weinig mensen (17%; geen verschil naar mate van sportiviteit).

Tabel 4.6
Attitude sport leeftijdgenoten, naar mate van huidige sportiviteit, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (helemaal) eens)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
Sporten was in mijn pubertijd belangrijk voor mijn vrienden	35	23	39	44
Sporten was in mijn pubertijd voor uitslovers	17	17	18	16

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Sportsocialisatie via school: waardering gymlessen

Diverse beleidsmaatregelen zijn gericht op de uitbreiding van het aantal lesuren bewegingsonderwijs. Een belangrijk doel is om de motorische vaardigheden van de leerlingen te verbeteren, maar een nevendoel is om de leerlingen enthousiasme voor sportieve activiteiten bij te brengen. Idealiter blijft dit enthousiasme levenslang bestaan.

Indirect is dit een (aanvullend) socialisatieproces. Bewegingsonderwijs kan het socialisatieproces van sportieve activiteiten versterken, maar ook verzwakken. De ondervraagde (volwassen) respondenten hebben waarschijnlijk geen betrouwbare herinneringen over schoolgymnastiek, maar ze kunnen wel beoordelen in welke mate ze deze lessen waardeerden. Daarom hebben we hierover een vraag in ons onderzoek opgenomen (tabel 4.7).

De waardering (achteraf) van de gymnastieklessen op school wisselt sterk. 45 procent vond deze plezierig of heel plezierig. Bij de sportiefste groep was dat aandeel hoger (54%) dan bij de minst sportieve groep (33%). Een aanzienlijk deel vond de lessen op school (heel) vervelend (30%). Onder de minst sportieve groep vond 37 procent dat en van de sportiefste groep 24 procent.

Tabel 4.6
Waardering gymnastiekonderwijs tijdens de schooltijd, naar mate van huidige sportiviteit, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
(Heel) plezierig	45	33	49	54
Neutraal	25	29	24	22
(Heel) vervelend	30	37	26	24

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

- **Waardering en opleidingsrichting**

Leerlingen die het vwo hebben doorlopen, volgen doorgaans zes jaar bewegingsonderwijs, tegenover vier jaar voor vmbo-leerlingen. Maar naar opleidingsniveau zien we geen verschil in de (latere) waardering van de gymnastieklessen op school (45% van de lager opgeleide en 46% van de hoger opgeleiden vond deze plezierig). Dit lijkt dus niet te wijzen op een relatie met de lengte van de lesperiode voor bewegingsonderwijs.

Ook naar leeftijd is er geen verschil in waardering van het gymonderwijs. Jongvolwassenen (18-34 jaar) zijn niet positiever, ouderen wel enigszins (65-79 jaar). Mannen (51%) vonden de lessen in hun schooltijd plezieriger dan vrouwen (38%).

- **Waardering en aanleg voor sport**

We zien een redelijk sterke relatie tussen de vraag over de aanleg voor sport in de kindertijd en de waardering van de gymnastieklessen op school (pearson-correlatie is 0,60). Zie verder het laatste deel van paragraaf 4.5.

Een derde geeft aan dat zij in hun kindertijd (heel) veel aanleg voor sport hadden (36%). Bij de (momenteel) meest sportieve groep was dat 47 procent en bij de minst sportieve 25 procent (niet in tabel). Talent lijkt dus ook samen te hangen met de deelname. Talentvolle kinderen zullen meer aandacht van trainers krijgen, waardoor zij meer gestimuleerd worden. Doordat het makkelijker gaat, zullen ze het ook leuker vinden.

Relatie bewegingsonderwijs en levenslange sportieve activiteit

Een overheid kan relatief eenvoudig ingrijpen in het onderwijs. Bijvoorbeeld door de eisen aan curricula aan te passen of extra middelen voor een vak te reserveren. Daarom is investeren in (meer) bewegingsonderwijs aantrekkelijk, aangezien de invloed op de opvoeding door de ouders beperkt is. De vraag is in welke mate deze

investeringen van belang zijn om levenslang enthousiasme voor bewegen te verkrijgen.

In het algemeen zien we dat investeren in de kwaliteit en de duur van het onderwijs van een individu de kansen op een hoger toekomstig inkomen aanzienlijk vergroot. Via dezelfde redenering kan meer bewegingsonderwijs later tot een grotere kans op blijvend enthousiasme voor sportieve activiteiten leiden. Dat zou moeten betekenen dat mensen de lessen positief waarderen. In tabel 3.6 zagen we dat dit niet altijd het geval is.

Maar hoewel schoolvakken niet altijd leuk zijn, kunnen ze toch nuttig zijn (lezen, rekenen, etc.). Over de waardering van bewegingsonderwijs achteraf hebben we geen vragen in het onderzoek opgenomen. Het is dus mogelijk dat mensen zaken hebben opgepikt van deze lessen waar ze later profijt van hadden, maar dat zij dit tijdens het leren minder waardeerden.

Green (2012) vermoedt dat bewegingsonderwijs bestaande sportvoorkeuren kan versterken. Maar hij heeft geen langetermijneffect hiervan op de deelname aan sportieve activiteiten vastgesteld via longitudinaal onderzoek. Dikwijls betreft het effect (impliciete) verwachtingen van het veld dat zich met bewegingsonderwijs bezighoudt zelf. Hij geeft aan dat de invloed van ouders en leeftijdgenoten waarschijnlijk groter is.

Het leggen van een relatie tussen bewegingsonderwijs en enthousiasme voor levenslang sporten (feitelijk sportsocialisatie) is niet eenvoudig. Dikwijls gebruiken onderzoekers vragenlijsten om bijvoorbeeld vast te stellen dat hoger opgeleide mensen vaker sporten dan mensen met een lagere opleiding.

Het vaststellen van een relatie van actueel sportief gedrag met gebeurtenissen in het (verre) verleden is lastiger. Het schoolcurriculum zal per generatie variëren. Daarnaast weten we niet precies hoe levenslang enthousiasme voor sportieve activiteiten is op te wekken (in dit rapport proberen we dat uit te vinden). Vervolgens moeten respondenten zich dit soort zaken voldoende kunnen herinneren om ze in een onderzoek te noemen.

Sportdeelname naar schooltype middelbare school

Het is goed om erbij stil te staan of we 'halverwege' het proces van sportsocialisatie verschillen zien naar opleidingsrichting (tijdens de middelbareschoolperiode). We zagen aan het begin van dit hoofdstuk een sterke samenhang van het opleidingsniveau van de respondent en dat van hun ouders met de (uiteindelijke) deelname aan sportieve activiteiten bij volwassenen. We veronderstellen daarnaast dat sportsocialisatie een langer durend proces is dat vaak bij jonge kinderen begint.

Halverwege dit proces zou dus naar schoolniveau een verschil naar sportdeelname zichtbaar kunnen zijn. En een dergelijk verschil zien we inderdaad. Van de 16- en 17-jarigen die vmbo of mbo 1 volgen, doet 55 procent wekelijks aan sport. Van de even oude leerlingen die havo of vwo volgen, is dat 78 procent (2021-2023, eigen

analyse CBS Gezondheidsenquête). Heijnen et al. (2020) lieten ter ondersteuning van deze uitkomst zien dat scholieren op het vmbo minder vaak lid zijn van een sportvereniging dan havo-/vwo-leerlingen van dezelfde leeftijd (12-16 jaar).

4.4 Sportsocialisatie tijdens volwassenheid

Tot nu toe hebben we vooral aandacht besteed aan sportsocialisatieprocessen in de kindertijd. Maar als volwassene kunnen mensen ook langdurig invloed van hun omgeving op hun sportieve deelname ondervinden. Zo zagen we in het vorige hoofdstuk een sterke relatie van de sportiviteit van de eventuele partner met de mate van deelname aan sportieve activiteiten. In ons onderzoek besteden we daarom aandacht aan de sportsocialisatie tijdens de volwassenheid.

We hebben in het onderzoek vijf aspecten opgenomen die de sportieve deelname tijdens het volwassen leven kunnen beïnvloeden (tabel 4.8). Deze zijn niet (heel) vaak van toepassing (tussen 19% en 24%). Voor 44 procent zijn geen van deze aspecten van toepassing. Vooral de minst sportieve groep zien we dit vaak (66%). Voor 25 procent van de sportiefste groep is geen van de aspecten van toepassing.

De sportiefste groep maakte vaker gebruik van sportfaciliteiten van hun eventuele vervolgopleiding. In het vorige hoofdstuk benoemden we de tussenfase van jeugd naar volwassenheid als een mogelijk moment van (aanvullende) sportsocialisatie.

Daarnaast werkt(e) de actiefste groep vaker bij werkgevers met regelingen om sportieve activiteiten te stimuleren. Verder heeft de actiefste groep veel vaker een partner (gehad) die hen enthousiast voor sport maakt(e) en zijn ze als jongvolwassene vaker enthousiast gemaakt voor sport door vrienden. Ze volgen daarnaast vaker sporters op sociale media.

Tabel 4.7
Sportinvloeden tijdens het volwassen leven, naar mate van huidige sportiviteit, volwassenen 18-79 jaar
(in procenten (helemaal) van toepassing)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst sportief (n=493)	Gemiddeld sportief (n=621)	Meest sportief (n=380)
Sportfaciliteiten vervolgopleiding na middelbare school benut	20	11	22	31
Werkgever(s) met regeling(en) voor sporten en bewegen (fietsplan, sportabonnement of sport onder werktijd)	24	14	27	34
Door huidige/vorige partner enthousiast gemaakt voor sportieve activiteiten	19	8	21	31
Vrienden uit mijn 20e tot 40e jaar hebben me enthousiast gemaakt voor sportieve activiteiten	22	12	24	33
Volg al aantal jaar sporters op sociale media	23	13	26	31
Geen van deze	44	66	38	25

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

4.5 Relatie vormen sportsocialisatie en sportdeelname

In dit hoofdstuk zagen we dat de minst sportieve groep minder sportsocialisatie ontving via ouders en leeftijdsgenoten dan de actiefste groep. Tijdens de volwassenheid is de sportsocialisatie ook minder groot voor de mensen die het minst actief zijn. In deze paragraaf bespreken we de samenhang van de mate van deelname aan sportieve activiteiten met de diverse vormen van sportsocialisatie.

Noodzaak analyse
Tot nu toe hebben we in dit hoofdstuk steeds de relatie gelegd tussen de vormen van sportsocialisatie afgezet tegen de huidige deelname aan sportieve activiteiten. We zien daarbij redelijk grote verschillen tussen de minst en de meest sportieve groep. De sportiefste groep heeft voor alle vormen (duidelijk) de hoogste waarden. Het kan verleidelijk zijn om de diverse vormen 'op te tellen'. Zoals: de sportiefste groep deed aan sportieve activiteiten in de kindertijd (68%) en 38 procent van hen had een sportieve vader in de kindertijd. Daar zijn twee bezwaren tegen:

- Iedereen met een sportieve vader kan in de kindertijd sportief actief zijn geweest (perfecte overlap).

- De tabellen laten geen (onderliggende) nuancering zien. We geven namelijk steeds het percentage '(heel) vaak van toepassing' weer en splitsen niet uit naar de onderliggende antwoordmogelijkheden.

Om deze bezwaren te omzeilen hebben we een regressieanalyse nodig. Met deze analyse bestuderen we het relatieve belang van de besproken socialisatievormen en gebruiken we alle antwoordmogelijkheden. We nemen de besproken vormen van sportsocialisatie in de analyse op, plus de aanleg voor sport in de kindertijd. Het doel is om hiermee de deelname aan de (huidige) sportieve activiteit te verklaren.

Aan het eind van deze paragraaf bespreken we dezelfde analyse, maar dan inclusief het opleidingsniveau van beide ouders.

Keuzes analyse

Voor de analyse hebben we vragenlijstitems die bij een vorm horen steeds in een samenvattende schaal samengenomen. De uitkomsten per vorm hebben we in de voorgaande tabellen besproken. Om te bepalen of de schalen aan de statistische eisen voldoen, hebben we betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd. Betrouwbare schalen hebben een waarde van Cronbach's alfa van 0,7 of meer.

De volgende vormen hebben we meegenomen in de regressieanalyse om de huidige sportieve activiteit te verklaren:

- sportief actief tijdens de jeugd: de twee vragen van tabel 4.1 vormen een schaal (Cronbach's alfa 0,76);
- stimulans ouders: de drie vragen van tabel 4.2 vormen een schaal (Cronbach's alfa 0,90);
- samen met ouders sporten: de vier vragen van tabel 4.3 vormen een schaal (Cronbach's alfa 0,79);
- deelname ouders aan sport tijdens kindertijd: de twee vragen van tabel 4.4 vormen een schaal (Cronbach's alfa 0,71);
- kijken naar sport op televisie: de twee vragen van tabel 4.5 vormen een schaal (Cronbach's alfa 0,68);
- attitude mede leerlingen in pubertijd: een losse vraag van tabel 4.6 (sporten was belangrijk voor vrienden in pubertijd);
- socialisatie volwassen leven: de vijf vragen van tabel 4.7 vormen een schaal (Cronbach's alfa 0,76);
- twee losse items over de waardering voor bewegingsonderwijs tijdens de kindertijd (tabel 4.7) en aanleg tijdens de kindertijd voor sport.

Resultaat analyse

De regressieanalyse heeft een zogenaamde verklaarde variantie van 13 procent. Dat is tamelijk laag. Dit betekent dat andere factoren belangrijker zijn om sportieve deelname te verklaren (zie daarvoor Van den Dool, 2025). Zoals in de inleiding beschreven, is het lastig om zich vroeger gedrag en omgevingsinvloeden voor de geest te halen. Dit kan tot een lagere verklaarde variantie leiden.

De uitkomsten van de analyse zijn in deze volgorde van het belang:

- sportsocialisatie tijdens volwassen het leven (beta-waarde 0,21);
- aanleg voor sport in de kindertijd (beta-waarde 0,10);
- sportdeelname ouders tijdens de kindertijd (beta-waarde 0,09);
- sportieve activiteit tijdens de kindertijd (beta-waarde 0,09).

Hieruit blijkt dat sportsocialisatie tijdens het volwassen leven het belangrijkst is. Daar staan twee vormen tegenover van socialisatie tijdens de kindertijd. De gezamenlijke waarde hiervan is wat kleiner dan die van socialisatie tijdens de volwassenheid. Ook de aanleg voor sport tijdens de kindertijd is relatief van belang. Aanleg kan het proces van sportsocialisatie versterken, zoals een gebrek daaraan het enthousiasme voor sportieve activiteiten kan verminderen.

Onze regressieanalyse 'voorspelt' de frequentie van de huidige sportiviteit. Voor elke respondent zijn voorspelde waarden beschikbaar. De voorspelde waarde voor de minst sportieve groep is 44 en die voor de actiefste 52. De 'werkelijke', in het onderzoek vastgestelde waarden zijn respectievelijk 19 en 79. Dit nuanceert de uitkomsten van de tabellen waarin we over diverse vormen van sportsocialisatie rapporteerden. We zagen daarin steeds redelijk forse verschillen naar de mate van sportieve activiteit.

Opvallend is welke vormen van sportsocialisatie geen (significante) rol spelen. De waardering van bewegingsonderwijs heeft in deze categorie de kleinste bijdrage. Daarna volgt kijken naar sport op televisie. Ook de sportstimulans door de ouders en samen met ouders sportieve activiteiten beoefenen spelen geen rol. Deze weglatingen hangen waarschijnlijk samen met de hoge samenhang van vormen die wel significant zijn. Dit betreft de deelname van ouders aan sport en de deelname van de respondent aan sport in de kindertijd.

Redenen lage verklaarde variantie

Hiervoor beschreven we dat (vervormde) herinneringen een rol kunnen spelen bij de (lagere) verklaarde variantie van een regressieanalyse. Deze variantie kan ook lager uitvallen als niet de best passende vragen zijn gesteld of deze niet juist zijn verwoord. Daarnaast kan het proces van sportsocialisatie per generatie verschillen, waardoor de vragen niet goed passen. Dat zou betekenen dat leeftijd een rol speelt, maar dat blijkt niet zo te zijn (zie paragraaf 4.6).

Opvallend is dat met name zaken die redelijk goed te herinneren zijn als belangrijk, in de regressieanalyse naar voren komen (sportdeelname ouders, deelname aan sport in kindertijd, invloeden tijdens volwassenheid). Bij jongeren is de jeugd minder lang geleden. Maar als we alleen kijken naar de leeftijdsgroep 18 tot 35 jaar, zien we ongeveer dezelfde uitkomsten voor de regressieanalyse (ook 13% verklaarde variantie). Dus recentere herinneringen helpen niet om de deelname aan sportieve activiteiten via sportsocialisatie beter te verklaren.

Relatie sportdeelname met socialisatievormen inclusief opleiding ouders
In hoofdstuk 2 zagen we dat het opleidingsniveau van beide ouders een duidelijke relatie heeft met de latere sportdeelname van hun kinderen. Als we deze achtergrondkenmerken toevoegen aan de regressieanalyse, zien we dat met name de opleiding van de vader ertoe doet.

Ook hier staat sportsocialisatie tijdens het volwassen leven op de eerste plaats (beta-waarde 0,20). Daarna volgt het opleidingsniveau van de vader (beta-waarde 0,16). Op de derde plaats staat de aanleg voor sport in de kindertijd (beta-waarde 0,11), gevolgd door samen met ouders sporten (beta-waarde 0,08) en sportieve activiteiten tijdens de kindertijd (beta-waarde 0,07). De verklaarde variantie van deze analyse is 16 procent.

4.6 Sportsocialisatie: opleiding, generatie, motivatie & aanleg

In deze paragraaf bespreken we enkele achtergronden die samenhangen met de besproken vormen van sportsocialisatie: opleidingsniveau en leeftijd/generatie. Daarnaast kijken we naar de relatie met de (doorzet)motivatie om steeds maar weer sportieve activiteiten te beoefenen en de aanleg voor sport in de kindertijd. Bij aanleg kijken we ook of die kan compenseren voor een minder gunstige uitgangspositie.

Sportsocialisatie & opleiding
Eerder gaven we aan dat het opleidingsniveau het sterkst onderscheidende kenmerk is voor deelname aan sportieve activiteiten. We kijken daarom eerst naar de vormen van sportsocialisatie afgezet tegen het opleidingsniveau (tabel 4.9).

Hoger opgeleide mensen beoefenen meer sportieve activiteiten (gemiddelde waarde 55) dan mensen met een lagere opleiding (39). Het verschil in wekelijkse sportdeelname is groter, maar dat is exclusief (langere) wandel- en fietstochten (sportenbewegenincijfers.nl). Bij veel vormen van sportsocialisatie zien we dat mensen met een hogere opleiding deze wat sterker ervoeren dan mensen met een lagere opleiding (verschil waarden 4 tot 10).

Voor de aanleg voor sport in de kindertijd zien we geen verschil. De waardering van het bewegingsonderwijs is bij mensen met een lagere opleiding marginaal hoger dan bij mensen met een hogere opleiding.

Tabel 4.8
Samenvatting vormen sportsocialisatie, naar hoogst voltooid opleidingsniveau, volwassenen 18-79 jaar
(gemiddelden, minimum 0 en maximum 100)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Lagere opleiding (n=355)	Middelbare opleiding (n=641)	Hogere opleiding (n=494)
Sportieve activiteiten nu	47	39	46	55
Sportieve activiteiten jeugd	57	52	57	60
Stimulans ouders sportieve activiteiten (kindertijd)	47	41	47	51
Samen met ouders sportieve activiteiten	35	31	37	35
Ouders sportief actief (kindertijd respondent)	32	26	32	34
Attitude sport leeftijdsgenoten	57	54	57	60
Kijken naar sport op televisie	43	41	42	46
Aanleg voor sport in de kindertijd	51	49	51	51
Waardering gymnastieklessen	54	56	54	53
Socialisatie tijdens volwassen leven	34	29	34	37

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Sportsocialisatie & generatie
In de periode voor de grootschalige aanleg van sportvoorzieningen, grofweg de jaren 1965-1980, was sportbeoefening minder algemeen. Met name voor ouderen kon er daarom in hun jeugd amper sprake zijn van sportsocialisatie. In de vorige paragraaf zagen we dat de (huidige) sportdeelname samenhangt met de deelname van de ouders in je kindertijd. De vraag is dus hoe de vormen van sportsocialisatie met de leeftijd samenhangen. Eerst kijken we naar de mogelijke effecten op de oudere generatie in relatie tot de steekproef van het onderzoek.

Onze steekproef beperkt zich tot mensen van 18 tot 80 jaar. De 65-plussers hiervan zijn geboren van 1945 tot 1960. Uitgaande van 1965 als 'startjaar' van de sport in Nederland waren zij tussen de 5 en 20 jaar. In hun jeugd kwam de sport dus op gang. Gegevens over de deelname aan sport uit die periode zijn beperkt beschikbaar.

We beschikken wel over het percentage leden van sportclubs. In 1955 was 9 procent van de (totale) bevolking lid, in 1966 12 procent, in 1975 17 procent en in

1985 23 procent.[1] In de vervolgjaren groeit het percentage tot 25 procent (en blijft het min of meer op dit niveau). Een uitsplitsing naar jeugdleden is niet beschikbaar.

In tabel 4.10 zetten we uitkomsten af tegen leeftijd/generatie. De (huidige) sportieve activiteit neemt met het ouder worden geleidelijk af. De meeste vormen van sportsocialisatie laten enigszins lagere waarden zien bij mensen die in de jaren vijftig en zestig opgroeiden dan bij jongere generaties. Alleen 18-35-jarigen hebben hogere waarden voor bijna alle vormen.

Ouderen zijn minder vaak gestimuleerd om te sporten in hun kindertijd. Volgens verwachting waren hun ouders in hun kindertijd veel minder vaak sportief actief. Voor de waardering van de gymnastieklessen in de kindertijd zien we een beperkte samenhang met de generaties. Per saldo nemen de andere vormen van sportsocialisatie per generatie steeds wat verder toe.

Tabel 4.9
Samenvatting vormen sportsocialisatie, naar leeftijd, volwassenen 18-79 jaar
(gemiddelden, minimum 0 en maximum 100)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	18-34 jaar (n=430)	35-54 jaar (n=487)	55-64 jaar (n=279)	65-79 jaar (n=300)
Sportieve activiteiten nu	47	51	48	44	42
Sportieve activiteiten jeugd	57	60	56	56	54
Stimulans ouders sportieve activiteiten (kindertijd)	47	59	49	40	35
Samen met ouders sportieve activiteiten	35	45	37	27	24
Ouders sportief actief (kindertijd respondent)	32	45	36	21	15
Attitude sport leeftijdsgenoten	57	58	56	57	56
Kijken naar sport op televisie	43	46	45	45	36
Aanleg voor sport in de kindertijd	51	57	51	45	47
Waardering gymnastieklessen	54	54	53	50	57
Socialisatie tijdens volwassen leven	34	41	36	26	28

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Sportsocialisatie & actuele motivatie

In ander onderzoek (Van den Dool, 2025) leggen we de relatie tussen sportsocialisatie en een continue motivatie/intentie om sportieve activiteiten te beoefenen ('actuele motivatie'). Deze geeft de kracht van sportieve gewoonten

[1] Correctie voor dubbellidmaatschappen is 0,9; Mulier Instituut, database lidmaatschappen NOC*NSF.

weer en kunnen we zien als het eindresultaat van het proces van sportsocialisatie. Mensen met deze motivatie zullen bijvoorbeeld gemiste sportmomenten op een andere dag inhalen en op zoek gaan naar een alternatief als hun favoriete sportactiviteit stopt.

De onderliggende vragen van actuele motivatie hebben we in dit onderzoek opgenomen. In tabel 4.11 staat de relatie tussen de motivatie en de vormen van socialisatie. De motivatie hebben we opgenomen in drie categorieën (minst, gemiddeld en meest).

Een hoge waarde op actuele motivatie valt samen met een sportief actief leven. Bij een lage waarde van de actuele motivatie is de deelname veel minder hoog. In vergelijking met de groep met de minste actuele motivatie geldt voor de groep met de hoogste waarden daarop dat:

- ze in hun jeugd vaker sportief actief waren;
- ze vaker stimulans om te sporten ervaarden vanuit hun ouders;
- ze vaker samen met hun ouders sportieve activiteiten ondernamen;
- hun ouders in hun kindertijd vaker zelf sportief actief waren en
- leeftijdsgenoten een positieve houding tegenover sporten hadden in hun kindertijd.

Verder keek de meest gemotiveerde groep in hun kindertijd vaker naar sport op de televisie en ontvingen ze ook in hun volwassen leven meer positieve stimulans voor sportactiviteiten. Daarnaast waardeerden ze de gymnastieklessen meer en hadden ze meer aanleg voor sport in hun kindertijd.

Tabel 4.10
Samenvatting vormen sportsocialisatie, naar actuele motivatie, volwassenen 18-79 jaar
(gemiddelden, minimum 0 en maximum 100)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	Minst (n=212)	Gemiddeld (n=575)	Meest (n=709)
Sportieve activiteiten nu	47	23	39	61
Sportieve activiteiten jeugd	57	45	55	62
Stimulans ouders sportieve activiteiten (kindertijd)	47	33	48	52
Samen met ouders sportieve activiteiten	35	26	37	36
Ouders sportief actief (kindertijd respondent)	32	21	34	33
Attitude sport leeftijdsgenoten	57	47	54	62
Kijken naar sport op televisie	43	31	46	46
Aanleg voor sport in de kindertijd	51	34	50	57
Waardering gymnastieklessen	54	41	51	60
Socialisatie tijdens volwassen leven	34	20	34	38

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Sportsocialisatie & aanleg voor sport
Sommige mensen zijn van nature succesvoller in sport vanwege een snellere reactietijd, sterkere spieren en een gunstigere lichaamsbouw. Aanleg voor sport kan een sterke stimulans voor de deelname aan sport zijn. Hiervoor beschreven we dat we een redelijke sterke relatie zien tussen zelf ervaren sportsucces in de kindertijd en de waardering van de gymnastieklessen van destijds. Zeker bij kinderen kan aanleg voor sport hun status verhogen.

We kijken hier naar de vormen van sportsocialisatie in relatie tot de aanleg voor sport in de kindertijd. De aanleg hebben we al kort besproken in relatie tot de waardering van bewegingsonderwijs (zie tekst na tabel 4.7). In de vorige paragraaf zagen we dat de aanleg voor sport in de kindertijd (significant) belangrijk is om de huidige deelname aan sportieve activiteiten te verklaren.

36 procent van de 18-80-jarigen had in hun kindertijd (heel) veel aanleg voor sport (niet in tabel). Daartegenover staat 28 procent die (heel) weinig aanleg ervoer. De rest is neutraal over hun aanleg (36%, inclusief 3% die het niet wist). Van de (huidige) sportiefste groep geeft 47 procent aan dat ze veel aanleg hadden voor sport in hun kindertijd. Voor de minst sportieve groep is dat 25 procent.

Mensen die aangeven dat ze in hun kindertijd (heel) veel aanleg voor sportieve activiteiten hadden, nemen nu vaker deel aan sportieve activiteiten dan de groep die (heel) weinig aanleg in hun jeugd ervoer (tabel 4.12). De talentvolle groep beoefende in hun jeugd ook al veel vaker sportieve activiteiten. Daarnaast:

- stimuleerden hun ouders hen vaker;
- deden hun ouders vaker samen met hen sportieve activiteiten;
- waren hun ouders zelf vaker sportief actief;
- was de attitude van leeftijdsgenoten tegenover sportieve activiteiten positiever;
- keken zij in hun kindertijd vaker naar sport op de televisie;
- ervoeren zij in hun volwassen leven een sterkere sportsocialisatie.

De verschillen tussen de groep met (heel) weinig en de groep met (heel) veel aanleg zijn voor elk van de negen vormen redelijk groot (verschil waarden 15 tot 44).

Tabel 4.11
Samenvatting vormen sportsocialisatie, naar aanleg sport in de kindertijd, volwassenen 18-79 jaar
(gemiddelden, minimum 0 en maximum 100)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	(Heel) weinig (n=417)	Neutraal (n=488)	(Heel) veel (n=547)
Sportieve activiteiten nu	47	38	48	54
Sportieve activiteiten jeugd	57	37	57	74
Stimulans ouders sportieve activiteiten (kindertijd)	47	28	47	64
Samen met ouders sportieve activiteiten	35	25	34	45
Ouders sportief actief (kindertijd respondent)	32	19	31	43
Attitude sport leeftijdsgenoten	57	45	55	67
Kijken naar sport op televisie	43	30	42	55
Waardering gymnastieklessen	54	29	55	73
Socialisatie tijdens volwassen leven	34	24	34	43

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Compenseert sportieve aanleg voor minder gunstige achtergrond?
De vraag is of de huidige sportieve mensen die weinig ondersteuning van sportende ouders kregen of hen niet als sportief voorbeeld hadden, wellicht vaker aanleg voor sport hadden in hun kindertijd. We zien inderdaad dat zij, als de achtergrond minder gunstig was, momenteel vaker sportieve activiteiten beoefenen (tabel 4.13).

Maar als de ouders een lagere opleiding hebben, compenseert meer aanleg daar niet voor (komt op gemiddelde sportieve activiteit uit). Iemand met een hoger opgeleide

ouder zonder veel aanleg in de kindertijd doet momenteel ongeveer even vaak sportieve activiteiten als iemand met aanleg tijdens de jeugd, maar met lager opgeleide ouders.

Mensen die zelf een hogere opleiding hebben afgerond, maar geen aanleg voor sport hadden in hun jeugd, nemen wat vaker deel aan sport dan mensen met aanleg, maar die een lagere opleiding hebben afgerond.

De aanleg voor sport in de kindertijd laat dus een interactie zien met het eigen opleidingsniveau en dat van de ouders in de verklaring van de huidige deelname aan sportieve activiteiten.

Tabel 4.12
Aanleg sport in de kindertijd, naar sportdeelname ouders en opleidingsniveau (ouders en respondent), volwassenen 18-79 jaar
(gemiddelde huidige sportieve activiteit, minimum 0 en maximum 100)

	Bevolking, 18-79 jaar (n=1.496)	(Heel) weinig (n=417)	Neutraal (n=488)	(Heel) veel (n=547)
Frequentie sportieve activiteiten vader in kindertijd				
Nooit/soms	43	34	46	50
(Heel) vaak	53	44	49	58
Frequentie sportieve activiteiten moeder in kindertijd				
Nooit/soms	43	34	45	52
(Heel) vaak	54	48	53	57
Hoogst voltooide opleiding vader				
Lager	38	30	40	46
Middelbaar	47	36	47	55
Hoger	54	44	54	59
Hoogst voltooide opleiding moeder				
Lager	41	33	44	49
Middelbaar	49	41	48	55
Hoger	56	46	56	62
Hoogst voltooide opleiding respondent				
Lager	36	27	37	44
Middelbaar	44	33	44	53
Hoger	54	46	55	60

Bron: Nationaal Sportonderzoek april 2025 (online panel Ipsos), Mulier Instituut.

Hoofdstuk 5

Conclusies & aanbevelingen

In dit rapport bespraken we diverse vormen van sportsocialisatie. In de jeugd, maar ook op latere leeftijd. Onder sportsocialisatie verstaan we het gewoon leren vinden om sportieve activiteiten te beoefenen. Zo ontstaat een 'motor' om steeds maar weer sportieve activiteiten te gaan beoefenen. In dit hoofdstuk trekken we conclusies over dit onderwerp en doen we enkele aanbevelingen voor beleid.

5.1 Conclusies

Kindertijd: sportdeelname ouders en zelf sporten belangrijkste factoren
Er zijn verschillende vormen van sportsocialisatie. In de literatuur is de sportsocialisatie kinderen door hun ouders het best beschreven. Het voordeel van socialisatie in de kindertijd is dat kinderen idealiter levenslang een 'motor' voor sportieve activiteiten hebben. Maar ook anderen dan de ouders kunnen een rol spelen in het proces van sportsocialisatie. Onder andere leeftijdsgenoten, de school via het bewegingsonderwijs en een eventuele sportclub.

Van de vormen van sportsocialisatie tijdens de kindertijd blijken met name de sportdeelname van ouders en zelf sporten in de kindertijd van belang te zijn.

Sportsocialisatie tijdens volwassenheid belangrijk voor sportdeelname
Sportsocialisatie vindt ook plaats tijdens de volwassenheid. Deze vorm blijkt belangrijker te zijn om de huidige deelname aan sportieve activiteiten te verklaren. Onderdelen van deze vorm zijn bijvoorbeeld een sportieve partner hebben, bij een werkgever werken die sportfaciliteiten aanbiedt, en in het tertiaire onderwijs gebruik kunnen maken van sportieve voorzieningen van het opleidingsinstituut.

Sportsocialisatie tijdens volwassenheid kan de deelname van de huidige generatie ouderen verklaren. Zij hadden namelijk in hun jeugd minder sportieve voorbeelden (sportdeelname kwam pas goed op gang in de jaren zestig/zeventig). Het belang van sportsocialisatie tijdens de volwassenheid leidt tot de conclusie dat de focus niet alleen op kinderen hoeft te liggen om sportdeelname te bevorderen.

Duidelijke verschillen naar deelname aan sportieve activiteiten
Voor de meeste besproken socialisatievormen zien we duidelijke verschillen naar de huidige deelname aan sportieve activiteiten. De sportiefste mensen hebben vaker positieve voorbeelden en stimulansen in hun jeugd gehad dan de minst sportieve groep. Die laatste groep kreeg minder inspiratie van sportende ouders, ervoer minder ondersteuning en had minder vaak omgang met leeftijdsgenoten die sport waardeerden.

Tijdens de volwassenheid valt het verschil nog wat groter uit, doordat de minst sportieve groep bijvoorbeeld minder vaak bij een werkgever werkt die sportdeelname via het werk stimuleert of geen sportieve partner heeft.

Sportsocialisatie verklaart huidige deelname matig
De besproken vormen van sportsocialisatie kunnen de huidige deelname aan sportieve activiteiten uiteindelijk maar matig verklaren. De 'verklaarkracht' (verklaarde variantie) is met 13 procent laag. Dit betekent dat andere factoren ook belangrijk zijn voor de verklaring.

Ondanks de verschillen die we zien voor de diverse vormen van sportsocialisatie naar de huidige deelname, blijkt het overkoepelende verschil in de praktijk niet zo groot (anders viel de verklaarde variantie wel hoger uit).

Deelname verschilt naar opleidingsniveau, sportsocialisatie niet
Naar het opleidingsniveau van de ondervraagden zien we geen onderscheid naar de diverse vormen van sportsocialisatie. Wel zien we zoals verwacht een verschil in de deelname aan sportieve activiteiten zelf.

De sportdeelname van de respondenten hangt verder samen met de opleiding van hun ouders. Een lager opleidingsniveau van de ouders staat voor minder sportieve ouders, minder financiele kansen om kinderen (sportief) te ondersteunen en minder kennis over de waarde van sportdeelname (cultureel kapitaal).

Betekenis van sportsocialisatie
De lage verklaarde variantie van sportsocialisatie in de verklaring van de deelname aan sportieve activteiten kan te maken hebben met de onderzoeksmethode. We hebben mensen gevraagd zaken uit hun (soms verre) verleden op te roepen om onze vragen te beantwoorden.

Toch is het concept sportsocialisatie relevant om de (huidige) sportieve deelname te begrijpen. We zien namelijk dat de huidige sportdeelname fors samenhangt met de deelname aan sportieve activiteiten van een of twee ouders in de jeugd en met het opleidingsniveau van de ouders en van een eventuele partner, hun opleidingsniveau en hun sportdeelname.

5.2 Discussie

Sportsocialisatie lastig te onderzoeken
Hoewel sportsocialisatie een interessant concept is om verschillen in deelname te verklaren, is het lastig te onderzoeken. Het is nauwelijks mogelijk om betrouwbare details over de sportbetrokkenheid van bijvoorbeeld de ouders in de jeugd via een vragenlijst boven water te krijgen. Laat staan dat we de diverse vormen van sportsocialisatie goed van elkaar kunnen onderscheiden.

Dat betekent dat de vraagstelling in ons onderzoek zich vooral richtte op zaken die ook jaren later goed zijn te beantwoorden. We vroegen bijvoorbeeld wel of ouders

de respondenten stimuleerden, maar niet hoe dat in detail plaatsvond. Opvallend is dat de belangrijke vormen van sportsocialisatie volgens onze (regressie)analyse zaken zijn die beter zijn te onthouden of recenter zijn (sportdeelname ouders, eigen deelname in kindertijd, socialisatie tijdens de volwassen periode).

Weerstand tegen sport niet in kaart gebracht
We beschreven sportsocialisatie als een gewoonte die zich geleidelijk aan ontwikkelt. Bij sommigen is deze gewoonte sterk ontwikkeld, bij anderen niet of nauwelijks.

Die laatste groep kan net zo goed een weerstand tegen sport hebben ontwikkeld. Ze hadden er destijds minder aanleg voor, het leefde minder sterk in hun omgeving, en wellicht ervoeren ze vaker uitsluiting en deelden ze minder vaak de idealen die samengaan met sportieve activiteit (zoals controle over het lichaam of slank zijn). Dit soort weerstanden hebben we minder goed in kaart gebracht met ons onderzoek.

5.3 Aanbevelingen

Speel met onderwijs meer in op vormen van sportsocialisatie
Het overheidsbeleid richt zich sterk op de socialisatie van sportieve activiteiten via het bewegingsonderwijs. Ons onderzoek lijkt aan te geven dat dit geen belangrijke vorm van sportsocialisatie is. Hoewel de relevantere vormen lastig via beleid zijn te beïnvloeden, kan wel worden uitgezocht hoe het onderwijs beter op deze vormen kan inspelen.

Aanleg voor sport in de kindertijd blijkt een relatie met de huidige sportdeelname te hebben. Het verdient daarom aanbeveling om ook minder talentvolle kinderen te enthousiasmeren voor sportieve activiteiten. Mogelijk voelen zij zich aangetrokken tot niet-competitieve beweegvormen. Het onderwijs kan bijvoorbeeld naast de ongeorganiseerde deelname aan sportieve activiteiten aandacht besteden aan timmeren, natuuronderhoud, tuinieren en leren navigeren op wandel- en fietsroutes.

Zet in op socialisatie bij volwassenen, via werk en vervolgonderwijs
De socialisatie tijdens de volwassenheid heeft van alle onderzochte socialisatievormen de belangrijkste bijdrage aan de verklaring van de huidige deelname aan sportieve activiteiten. Deze socialisatievorm is deels via beleid te beïnvloeden.

Maak het bijvoorbeeld mogelijk om te (blijven) sporten tijdens een vervolgopleiding (niet alleen bij hbo- en wo-instellingen). Daarnaast kunnen werkgevers de deelname aan sportieve activiteiten stimuleren via subsidies en door deze activiteiten regelmatig zelf te organiseren. De focus kan daarbij liggen op sectoren waarvan bekend is dat werknemers daar minder sportief zijn.

Doe vervolgonderzoek naar hoe sportsocialisatie werkt
De daadwerkelijke werking van het proces van sportsocialisatie kan nader worden bestudeerd. In ons onderzoek zien we vooral samenhangen, zonder dat we weten wat echt bijdraagt aan sportsocialisatie.

Sportsocialisatie leidt tot een overtuiging ('motor') om steeds maar weer sportieve activiteiten te blijven ondernemen. In eerder onderzoek noemden we deze motor actuele motivatie. Hoe deze motivatie via sportsocialisatie ontstaat, kan verder worden uitgediept. Daarbij kan ook aandacht uitgaan naar achtergronden die sterk samenhangen met de deelname aan sportieve activiteiten, zoals opleiding, leeftijd en fysieke beperkingen.

mulier instituut

Bronnen

Bailey, R., Cope, E., Parnell, D., & Reeves, M. J. (2016). The Human Capital Model: Realising The Benefits of Sport and Physical Activity. In G. Doll-Tepper, K. Koenen, & R. Bailey (Reds.), *Sport, Education and Social Policy: The state of the social sciences of sport*. Routledge.

Bandura, A., & Walters, R. H. (1963). *Social Learning and Personality Development*. Holt, Rinehart and Winston.

Birchwood, D., Roberts, K., & Pollock, G. (2008). Explaining differences in sport participation rates among young adults: Evidence from the South Caucasus. *European physical education review*, *14*(3), 283-298. https://doi.org/10.1177/1356336X08095667

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood.

Breedveld, K. (2006). *Rapportage Sport 2006. Hoofdstuk 12, figuur 17*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Clark, W. (2008). Kids' sports. *Canadian social trends*, *85*, 54-61.

De Leeuw, J., & Mair, P. (2007). Homogeneity Analysis in R: The Package homals *Journal of statistical software*. https://escholarship.org/content/qt05n729v1/qt05n729v1_noSplash_6be712ec425fa365dd1d2eea470dbdec.pdf?t=lnppx8

Downward, P., Hallmann, K., & Pawlowski, T. (2014). Assessing parental impact on the sports participation of children: A socio-economic analysis of the UK. *European journal of sport science*, *14*(1), 84-90. http://dx.doi.org/10.1080/17461391.2013.805250

Downward, P., & Rasciute, S. (2011). Does sport make you happy? An analysis of the well-being derived from sports participation. *International review of applied economics*, *25*(3), 331-348. https://doi.org/10.1080/02692171.2010.511168

Edwardson, C. L., & Gorely, T. (2010). Parental influences on different types and intensities of physical activity in youth: A systematic review. *Psychology of Sport and exercise*, *11*(6), 522-535. https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.psychsport.2010.05.001

Green, K. (2012). Mission impossible? Reflecting upon the relationship between physical education, youth sport and lifelong participation. *Sport, Education and Society*, *19*(4), 1-19. http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2012.683781

Heijne, E., Dellas, V., & Elling, A. (2020). *Verschillen in lidmaatschap sportverenigingen middelbare scholieren naar opleiding, etniciteit, gezinswelvaart en geslacht (2005-2017)* [Factsheet 2020/24]. Mulier Instituut.

Howieson, D. B. (2015). *Cognitive Skills and the Aging Brain: What to Expect*. Cerebrum. https://www.dana.org/article/cognitive-skills-and-the-aging-brain-what-to-expect/

Loprinzi, P. D., & Trost, S. G. (2010). Parental influences on physical activity behavior in preschool children. *Preventive medicine*, *50*(3), 129-133. https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2009.11.010

MacPhail, A., & Kirk, D. (2006). Young people's socialisation into sport: Experiencing the specialising phase. *Leisure studies*, *25*(1), 57-74. https://doi.org/10.1080/02614360500116290

Marques, A., Martins, J., Sarmento, H., Deniz, J., & Da Costa, F. C. (2014). Adolescents' physical activity profile according to parental physical activity participation. *Journal of Human Sport and Exercise*, *9*(1), 81-90. https://doi.org/10.4100/jhse.2014.91.09

Muñoz-Galiano, I. M., Connor, J. D., Gómez-Ruano, M. A., & Torres-Luque, G. (2020). Influence of the Parental Educational Level on Physical Activity in Schoolchildren. *Sustainability*, *12*(9), 3920. https://doi.org/10.3390/su12093920

Mutz, M., & Albrecht, P. (2017). Parents' social status and children's daily physical activity: The role of familial socialization and support. *Journal of Child and Family Studies*, *26*(11), 3026-3035. https://doi.org/10.1007/s10826-017-0808-3

Nielsen, G., Grønfeldt, V., Toftegaard-Støckel, J., & Andersen, L. B. (2012). Predisposed to participate? The influence of family socio-economic background on children's sports participation and daily amount of physical activity. *Sport in Society*, *15*(1), 1-27. http://dx.doi.org/10.1080/03031853.2011.625271

Overdevest, J. L. M. (2014). *Socialization in sport: how children's sports habitus is constructed* [Scriptie]. Vrije Universiteit Amsterdam.

Stempel, C. (2018). Sport, Social Class, and Cultural Capital. Building on Bourdieu and His Critics. *OSF Preprints*, October 22. http://dx.doi.org/10.31219/osf.io/5np83

Stuij, M. (2015). Habitus and social class: a case study on socialisation into sports and exercise. *Sport, Education and Society*, *20*(6), 780-798. https://doi.org/10.1080/13573322.2013.827568

Turman, P. D. (2007). Parental sport involvement: Parental influence to encourage young athlete continued sport participation. *Journal of Family Communication*, *7*(3), 151-175. https://doi.org/10.1080/15267430701221602

Van den Dool, R., Van den Breul, W., & Pulles, I. (2023). *Verklaring verschil sportdeelname naar opleiding*. Mulier Instituut.

Van den Dool, R. (2025). *Waarom sporten sommige groepen minder dan anderen? Een onderzoek naar de samenhang van motieven en belemmeringen voor sportieve activiteiten*. Mulier Instituut.

Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International review for the sociology of sport*, *47*(2), 235-252. https://doi.org/10.1177/1012690211403196

Bijlage 1 – Beschrijving Nationaal Sportonderzoek

Werkwijze NSO

Opzet

Voor het Nationaal Sportonderzoek (NSO) maken we gebruik van een online onderzoekspanel onder burgers van bureaus zoals Ipsos, Kantar en Motivaction. Het NSO vindt doorgaans twee keer per jaar plaats (voor- en najaar). Het NSO is een initiatief van het Mulier Instituut. Het onderzoek is bedoeld voor verschillende sportgerelateerde onderwerpen waar het Mulier Instituut een veldwerkbehoefte voor heeft. Elk onderwerp bestaat uit een zelfstandige vragenlijst.

Sommige van deze vragenlijsten doorloopt elke respondent, maar voor andere onderwerpen betreft dat een (random) selectie. De meeste selecties vinden plaats met vragen in de vragenlijst zelf, zoals wel of geen sportdeelname of op een kenmerk zoals leeftijd. Elk NSO start met een vraagblok over sportdeelname (RSO). Hiermee zijn selecties op sportieve kernmerken mogelijk, maar het blok is ook van waarde voor de rapportage van de onderwerpen.

Respondenten

Een NSO bestaat uit minimaal 1.500 respondenten. Soms bestaat het uit veel verschillende onderwerpen. Om te voorkomen dat respondenten een te lange vragenlijst (> 15 minuten) krijgen, spreiden we de onderwerpen over meerdere mensen. Dit leidt dan tot meer dan 1.500 respondenten, met een uitschieter tot 5.000 respondenten (NSO april 2024). Hoe meer mensen we ondervragen, hoe groter de mogelijkheden om via selecties voldoende mensen uit specifieke groepen te bereiken. Meestal ondervragen we mensen van 16 tot 80 jaar.

Weging

Om de representativiteit te verbeteren laten we de uitkomsten van de NSO wegen. We gebruiken daarvoor de volgende weegfactoren (* staat voor combinaties van factoren, de interacties):

- leeftijd (6 groepen) * geslacht;
- leeftijd (6 groepen) * voltooide opleiding (laag, midden, hoog);
- regio (Nielsen-5-deling);
- sportfrequentie (verdeling CBS 16-79 jaar LSM-A 2019 (0 32,5%;1-11 7,1%; 12-59 23,2%; 60-119 16,7%; 120 plus 20,5%).

We wegen ook op sportfrequentie, omdat gebleken is dat de deelnemers van dit soort panels doorgaans te 'sportief' zijn. Ondanks de weging zijn de uitkomsten van het NSO minder betrouwbaar dan een steekproef uit het bevolkingsregister (waar het CBS mee werkt). Daarom gebruiken we bijvoorbeeld niet de cijfers van de sportdeelname uit het startblok om trends mee weer te geven.

Om de tekortkomingen toe te lichten, beschrijven we hieronder de werkwijze rond de online bevolkingspanels van de diverse bureaus.

Werkwijze online panels

Hoe werkt een onderzoek via een onlinepanel van een onderzoeksbureau doorgaans? Een panel komt meestal tot stand door respondenten bij talloze onderzoeken te vragen of zij aan een panel willen deelnemen. Bij sommige panels kunnen deelnemers zich daarnaast zelf aanmelden. De samenstelling van een panel als geheel is door deze wervingsprocedures verre van representatief voor de Nederlandse bevolking.

Een veldwerkbureau selecteert voor een onderzoek deelnemers uit hun onlinepanel op kenmerken als regio, geslacht, leeftijd en inkomen. Deze selectie is representatief voor de 'gemiddelde' Nederlander (volgens CBS-statistieken). Panelbeheerders maken de selectie daardoor 'representatief'. Ze houden daarbij geen rekening met de verhoudingen tussen de groepen zelf (er is alleen controle op randtotalen).

Naast algemene kenmerken kunnen onzichtbare zaken bij representativiteit een rol spelen. Zoals de mate van activiteit van mensen. Actievere mensen doen eerder aan sport en hebben vaker energie 'over' om vragen voor een onlinepanel te beantwoorden. In het algemeen zijn jongeren, mensen uit minderheidsgroepen en mensen die het Nederlands niet goed machtig zijn, minder goed in de panels vertegenwoordigd.

Bijlage 2 - Vragenlijst

De vragenlijst heeft als tweede onderwerp meegelopen in het Nationaal Sportonderzoek van april 2025. Het eerste onderwerp was de deelname aan sport volgens de methode van de Richtlijn Sportonderzoek (RSO).

Vragenlijst. De volgende vragen gaan over sportieve activiteiten in uw vrije tijd. Naast een vraag over uw eventuele sportdeelname stellen we nu ook twee vragen over wandelingen en fietstochten.

1. Hoeveel wandelingen van één uur of langer heeft u in de afgelopen twaalf maanden gemaakt?

   - Niet gedaan
   - 1-9 (bijvoorbeeld minder dan 1 keer per maand)
   - 10-25 (bijvoorbeeld 1 of 2 keer per maand)
   - 26-49 (bijvoorbeeld 3 of 4 keer per maand)
   - 50 of meer (bijvoorbeeld eens per week of vaker)

2. Hoeveel fietstochten van één uur of langer heeft u in de afgelopen twaalf maanden gemaakt?
   Dat kan bijvoorbeeld met een stadsfiets, wielrenfiets of mountainbike.

   - Niet gedaan
   - 1-9 (bijvoorbeeld minder dan 1 keer per maand)
   - 10-25 (bijvoorbeeld 1 of 2 keer per maand)
   - 26-49 (bijvoorbeeld 3 of 4 keer per maand)
   - 50 of meer (bijvoorbeeld eens per week of vaker)

3. Hoeveel keer heeft u gesport in de afgelopen twaalf maanden?
   We vragen u de wandel- en fietstochten niet mee te tellen.

   - Niet gedaan
   - 1-9 (bijvoorbeeld minder dan 1 keer per maand)
   - 10-25 (bijvoorbeeld 1 of 2 keer per maand)
   - 26-49 (bijvoorbeeld 3 of 4 keer per maand)
   - 50 of meer (bijvoorbeeld eens per week of vaker)

4. De volgende vragen gaan over hoe u denkt over sportieve activiteiten zoals wandelingen, fietstochten en sporten. U kunt aangeven of u het er mee eens of oneens bent.

   - Ik moet me er echt toe zetten om regelmatig te gaan sporten en bewegen
   - Ik kom gewoon niet aan sporten en bewegen toe

- Ik vind het leuk om te sporten en actief bezig te zijn
- Ik heb activiteiten zoals sporten, wandelen, fietsen of zwemmen nooit leuk gevonden
- Ik houd in de gaten of ik regelmatig voldoende beweeg
- Als ik een dag niet voldoende beweeg, probeer ik dat een andere dag in te halen

Antwoorden: Helemaal eens / Eens / Niet eens, niet oneens / Oneens / Helemaal oneens

5. Deze vragen gaan over de sportieve activiteiten van uzelf en uw ouders tijdens uw kindertijd. Om de vragen op uw situatie af te stemmen stellen we eerst een vraag over uw levenssituatie tijdens uw jeugd. Wat was voor u het meest van toepassing in uw kindertijd (tot uw 18e jaar)?

- Grootste deel van mijn kindertijd door beide ouders opgevoed
- Grootste deel van mijn kindertijd door één van mijn ouders opgevoegd
- Grootste deel van mijn kindertijd afwisselend door de ene en andere ouder opgevoed (gedeeld ouderschap na scheiding)
- Grootste deel van mijn kindertijd door één eigen ouder en stiefvader of -moeder opgevoed
- Grotendeels opgevoed door niet-ouder(s), zoals familielid, pleeggezin of voogd
- Anders

Indien vorige vraag, antwoord 1-4:

6. Nu volgen de vragen over uw sportieve activiteiten in uw kindertijd. Als u iets niet meer precies weet, ga dan uit van hoe het ongeveer was. Onder sportieve activiteiten verstaan we wandelingen, fietstochten en sport.

- Hoe vaak deed u sportieve activiteiten toen u op de basis/lagere school zat?
- Besteedde(n) uw ouder(s) aandacht aan uw sportieve activiteiten toen u op de basis/lagere school zat? Bijvoorbeeld door er naar te vragen, er naar te komen kijken of er wat voor te doen (brengen/halen, vrijwilligerswerk etc.)
- Stimuleerde(n) uw ouder(s) u om te gaan sporten toen u op de basis/lagere school zat?
- Hoe vaak deed u in u op de basis/lagere school zat samen met uw ouder(s) activiteiten zoals vissen, dieren verzorgen, hond(en) uitlaten of tuinieren?

Nu volgen vragen over uw sportieve activiteiten in uw pubertijd. Als u iets niet meer precies weet, ga dan uit van hoe het ongeveer was.
Onder sportieve activiteiten verstaan we wandelingen, fietstochten en sport.

- Hoe vaak deed u sportieve activiteiten in uw pubertijd (12-17 jaar)?
- Stimuleerde(n) uw ouder(s) u om te gaan sporten in uw pubertijd (12-17 jaar)?
- Hoe vaak keek u in uw pubertijd (12-17 jaar) naar sport op televisie?

- Hoe vaak keken uw ouders naar sport op televisie in uw pubertijd? (*indien door 1 ouder opgevoed*: keek uw ouder)

Nu volgen vragen over uw sportieve activiteiten toen u jonger was dan 18 jaar. Als u iets niet meer precies weet, ga dan uit van hoe het ongeveer was. Onder sportieve activiteiten verstaan we wandelingen, fietstochten en sport.

- Hoe vaak deed uw vader sportieve activiteiten toen u jonger was dan 18 jaar?
- Hoe vaak deed uw moeder sportieve activiteiten toen u jonger was dan 18 jaar?
- Hoe vaak ging u samen met uw ouder(s) wandelen toen u jonger was dan 18 jaar?
- Hoe vaak ging u samen met uw ouder(s) fietsen toen u jonger was dan 18 jaar?
- Hoe vaak ging u samen met uw ouder(s) sporten toen u jonger was dan 18 jaar?

Antwoorden : Nooit, Soms, Vaak, Heel vaak, Weet ik niet/niet van toepassing

7. Bij de volgende vragen wisselen af en toe de antwoordmogelijkheden.
- Hoeveel aanleg had u voor sport in uw kindertijd? Heel veel, Veel, Niet veel/niet weinig, Weinig, Heel weinig, Weet ik niet
- Hoeveel sportende mensen kende u als kind buiten uw eigen gezin? U kunt denken aan klasgenoten, kinderen in de buurt of overige familie. Heel veel, Veel, Niet veel/niet weinig, Weinig, Heel weinig, Weet ik niet
- Wat vond u van de gymnastieklessen op school? Heel plezierig, Plezierig, Neutraal, Vervelend, Heel vervelend, Weet ik niet
- Sporten was in mijn pubertijd (12-17 jaar) belangrijk voor mijn vrienden. Helemaal eens / Eens / Niet eens, niet oneens / Oneens / Helemaal oneens / Weet ik niet
- Sporten was in mijn pubertijd voor uitslovers. Helemaal eens / Eens / Niet eens, niet oneens / Oneens / Helemaal oneens / Weet ik niet

8. Kunt u aangeven in welke mate onderstaande uitspraken over sport en bewegen op u van toepassing zijn? Als u iets niet heeft gedaan, kiest u Helemaal niet van toepassing. *Helemaal van toepassing, Van toepassing, Neutraal, Niet van toepassing, Helemaal niet van toepassing, Weet ik niet*

- Ik heb tijdens mijn vervolgopleiding na de middelbare school gebruik gemaakt van de sportfaciliteiten van mijn opleiding, zoals een eigen sportcentrum of sportveld.
- Mijn (vorige) werkgever(s) had/heeft regelingen om te sporten en bewegen zoals een fietsplan, sportabonnement of sporten onder werktijd.
- Mijn huidige of een vorige partner heeft me enthousiast gemaakt voor sportieve activiteiten
- Vrienden die ik van mijn 20-ste tot 40-ste jaar heb leren kennen, hebben me enthousiast gemaakt voor sportieve activiteiten

- Ik volg al een aantal jaar één of meer sportieve mensen op sociale media

9. De volgende vragen gaan niet over sport en bewegen maar over hoe u in het algemeen in het leven staat. U kunt met enkele tussenstappen aangeven in welke mate u het eens of oneens bent. *Randomise*
Antwoorden: Helemaal mee oneens /*5 'losse' vakjes* / Helemaal mee eens, / Weet het (echt) niet.

- Ik houd mij alleen bezig met de zorgen van nu. Voor later geldt: 'komt tijd, komt raad'
- Bij alles wat ik doe, houd ik alleen rekening met de gevolgen voor de komende dagen of weken
- Ik houd me alleen bezig met dingen die ik nu belangrijk vind, toekomstige zorgen zie ik later wel.
- Ik denk na over mijn toekomst en probeer daar in het dagelijkse leven rekening mee te houden.
- Als ik een beslissing neem, denk ik na over de gevolgen voor de toekomst
- Ik houd doorgaans rekening met de toekomstige gevolgen van wat ik doe

10. Wat is de hoogst voltooide opleiding van uw vader? En van uw moeder?
- HBO of universitair master/doctoraal/postdoctoraal
- HBO of universitair propedeuse / HBO of universitair bachelor/kandidaats
- HAVO of VWO (met diploma afgerond) / HBS / MMS
- MBO 2, 3, 4 of MBO vóór 1998
- MAVO / HAVO of VWO (overgegaan naar 4e klas) / (M)ULO / VMBO (theoretische of gemengd) / voortgezet speciaal onderwijs
- LBO / VBO / VMBO (kader- of beroepsgericht) / MBO1
- Geen onderwijs / basisonderwijs
- Weet ik niet/Wil ik niet zeggen

Remko van den Dool
r.vandendool@mulierinstituut.nl

Mulier Instituut | 2025